

6*88·129·

STARTO

ORGANO DE
ĈEĤA ESPERANTO-ASOCIO

KAZETY VÝPŮJČNÍ MAGNETOFONOVÉ SLUŽBY ČES

10. TEĤNIKAJ VORTOJ en Esperanto (Fritsch, prelego el j. 1978) 25'
 ISAE - apliko de Esp. nun kaj en perspektivo (Kavka 1978) 35'
11. Jadwiga Gibczyńska: MADAME MARIE CURIE 45'
 (monologo, aktoras la autorino)
 Ĉe forlasita domo (kant. Lemanas, Litovio)
 Maraj leteroj - " -
 Ploro de patrino (kant. Ššiukaitė, Lit.)
 Rigardo - " - 15'
12. MALOVEC LEGAS FABELOJN
 A: La musoj kaj la kato, La sinio de Karolo, Ĉapoj por vendi, La brava
 saganto, Mistero en papersako, Knabeto Elefantido kaj liaj novaj aĵoj,
 Becjo 1 30'
 B: Becjo 2, Sakalo kaj leono, Parolema rano, Elefantido, Ursido sola
 en arbaro, Malgranda klaŭno, Leonino kaj antilopo, Koboldo 30'
13. ABC - LERNOLIBRO
 A: Lecionoj 1 - 13
 B: Lecionoj 14 - 20 kune 50'
 Fabeloj el LMR: En egipta cirko antaŭ tri mil jaroj,
 Tunakufa, tunapotea! La botelo de mielo, La leporo kaj la
 koko, La pia Josefo 10'
14. VESELIN DAMJANOV kantas en Esperanto:
 A: Atrofonoj de Escamillo (Biset-Carmen)
 Elegio (Massenet)
 Kanto pri la pulo (Musorgskij)
 La siprenistoj de Volgo (rusa popolo)
 Ario de Gal (Dunajevskij - La libera vento)
 Kanto de Tasilo (Kalman - Grafino Marica)
 Ho, suno mia (Kapua)
 Panjo (Bixio)
 Cigana tendo (cigana romanco)
 Pri mia koro (Damjanov) 30'
 B: Mia kolekto - " -
 Krokodiloj - " -
 Litovaj kantoj en Esperanto:
 La vi, panjo (kant. Kubiliūtė)
 Vsnos ŝtormo - " -
 Paĉjo ravenis el milito - " -
 Vojoj tra maro - " -
 Ĉe forlasita domo (kant. Lemanas)
 Maraj leteroj - " - 30'
15. TRA LA MONDO (kantas Olivier Tsaut, Svislando)
 A: Voco de gitaro mia (meksika popolo), Sur stepo moldava (cigana rusa),
 Dancu, dancu (slovaĉa popolo), Malproksime sur la monto (persa popolo),
 Tumbalalajka (juda kanzono), Se mi estas fraŭlo (Huntington), Buklo,
 buklo (cigana rusa), Dekses tunoj (Travis), Mi perdis liberecon (cigana
 rusa), Matenkanto (meksika popolo), Fore en kampo (juda rusa popolo) 30'
 (la alia flanko venontfoje)

Výpůjční řád byl otištěn ve Startu č. 2/1988 na str. 27.

Objednávky posílejte na adresu: Josef Filip, Nádraží ČSD 146, 768 11 Chropyně.

Je účelné uvažovat o ESPERANTU?

Dne 26. června 1988 referovalo Radio Polonia o kongresu esperantského svazu v NSR, konaném v květnu v Duisburgu. Jeho ústředním tématem bylo uplatnění esperanta v západoevropských vztazích. Argumenty tam přednášené byly velmi přesvědčivé a tak jsem si připomněl i dřívější jazykové problémy, které mluví pro zavedení mezinárodního jazyka.

Je třeba si uvědomit nynější stav. V Evropském společenství je nyní 11 jazyků, které jsou si podle ústavy rovnocenné. Tato rovnocennost a rovnoprávnost neměly celkem problémy, dokud bylo členů společenství málo. Avšak po vstupu Velké Británie získala vedoucí místo angličtina. Dobře to vystihuje rozhovor s bavorským ministerským předsedou Franzem Josefem Straussem. Ten byl asi r. 1972 dotázán, co soudí o esperantu. Tehdy bylo jeho stanovisko zcela zamítavé. Asi za tři roky se ho kdosi ptal znovu, a tu byl jasně pro zavedení esperanta. Tazatel se ho hned zeptal, jak to, že před třemi lety byl proti a nyní je silně pro. Strauss odpověděl - trochu diplomaticky - že tehdy se zdálo, že vedoucím jazykem v západní Evropě bude němčina, proto nechtěl esperanto, ale nyní, po vstupu Velké Británie, je hlavním jazykem angličtina, a tak je pro esperanto.

Podobný postoj zaujali Němci při projednávání evropského cestovního pasu. Bylo už téměř dohodnuto, že tento pas bude dvojjazyčný: anglický a francouzský. Němci však požadovali, aby v něm byla i němčina. A na tom celý pas ztroskotal, protože stejný nárok uplatňovali Italové, Španělé a to nebylo uskutečnitelné.

Zástupci velkých národů bojují o vedoucí postavení svého jazyka, a teprve až definitivně poznají, že nemohou uspět, snad budou pro nadnárodní jazyk.

K podobnému závěru dospěla už v r. 1974 Sovětská akademie věd. Nová politika Sovětského svazu v osobě Michaila Gorbačova se vyznačuje snahou po vytvoření společného evropského domu. Nasvědčují tomu rychle se lepšící styky s NSR a nyní i s Rakouskem. Také právě uzavřená dohoda mezi EHS a RVHP je revolučním krokem.

Rovněž uvnitř RVHP se situace mění a vytvářejí se volnější vztahy mezi členskými státy. Umožňuje se přímý styk mezi podniky různých zemí a pod. Jsme svědky také rostoucího obchodního a kulturního styku s Čínou. 44. zasedání RVHP v Praze v červenci se zúčastnili jako pozorovatelé /a možná budoucí členové/ představitelé řady afrických, východoasijských a latinskoamerických zemí. Pro ně je ruština velmi obtížná, především pro předávání odborných informací pro širší veřejnost.

Při všech těchto věcech sice nevíme, jakou formu budou mít, ale v každém případě - v duchu přestavby - budou styky čilejší a volnější a rozmanitější. Tato naděje je oprávněná a je velmi příjemná.

Dosud se nikdo nezajímal o zjednodušení jazykového problému. Podívejme se na jednotlivé otázky:

V Západní Evropě se i nadále používá nákladného překládání a tlumočení mezi všemi jazyky. Jsou s tím ohromné potíže a vydání.

V podstatě je už vyřešen a schválen automatický překládací systém DLT pro odborné texty /zatím/. Tento systém má jako vnitřní zprostředkující jazyk esperanto. Zlepšené vztahy mezi CSSR a NSR a Rakouskem dávají tušit, že se oživí styk střeoevropských států a národů. Tady ovšem bude vládnout němčina, protože je to jazyk v této oblasti nejsilnější.

Mezi státy RVHP je jednacím jazykem ruština. Ale bude jim i nadále, jestliže budou přímé kontakty mezi jednotlivými státy a podniky? Vidíme i plány na uvolnění tuhého centralismu mezi republikami SSSR. Nadvláda jednoho jazyka, i když přináší užitek, vyvolává nacionalistické tendence, které někdy přerostou v nezdravé projevy, a k nerozumným požadavkům a krokům.

A co Čína? V Číně není oblíbená ani angličtina ani ruština, protože oba tyto jazyky jsou pro Čínany velmi obtížné. Tam nabývá velkého rozšíření esperanto, a to jak mezi prostými lidmi, tak např. v Čínské akademii věd.

A při kontaktech se státy EHS? Sebevědomí Němci a Francouzi budou prosazovat své jazyky, protože, hlavně Francouzi, se neradi učí cizím řečem, hlavně angličtině.

Když nyní uvážíme tyto skutečnosti, není pochyb o tom, že Evropa, ale vlastně celý svět, potřebuje nadnárodní jazyk. Vždyť i usnesení 19. všesvazové konference KSSS zdůrazňuje rovnoprávnost jednotlivých národů a kultur a tak každý preferovaný jazyk tuto zásadu ohrožuje nebo rovnou narušuje.

Hlavně malé národy, které vynakládají tolik prostředků a sil na studium silnějších jazyků, by měly mít zájem na zavedení nadnárodního jazyka.

Marie Deisznerová

Komenský, Gándhí, Gorbačov jsou apoštoli míru,
bez násilí, bez válek žít mají stejnou víru.
Proč nevinné do války hnát,
spory má vyřešit diplomat.
Proč hned tasit kolt,
k měření sil je sport.
Váleční magnáti si nevědí s penězi rady,
zatím co umírá mnoho lidí a dětí hlady.
Doktor Zamenhof byl lidumil,
celý svůj život esperantu zasvětil,
věděl, že společná řeč
odstraní válečnou křeč.
Společná řeč vede k cíli,
aby si lidé bratry byli.
Svůj rodný jazyk ctít a milovat,
esperanto je však nutné znát.
Více činy nežli slovy
prospějeme sobě i Gorbačovi.

sto let esperanta

Pod tímto názvem uveřejnil časopis "Cizí jazyky ve škole" ve svém loňském 6. čísle článek Miroslava Malovce. Část z tohoto článku přetiskujeme, protože se domníváme, že bude zajímat i naše čtenáře.

Dne 8. listopadu 1985 přijalo UNESCO na své generální konferenci v Sofii rezoluci, kterou vyzvalo členské státy a nevládní mezinárodní organizace, aby v roce 1987 důstojně oslavily sté výročí esperanta. Tento dosud nejúspěšnější plánový mezinárodní jazyk byl poprvé zveřejněn ve Varšavě dne 26. července 1887 /v ruštině/. Jeho autor, oční lékař Ludvík Lazar Zamenhof /1859-1917/, který předmluvu ve své publikaci podepsal pseudonymem dr. Esperanto /≠ doufající/, si velmi dobře uvědomoval společenský charakter lidské řeči, proto úmyslně vytvořil jen základy jazyka a vzdal se autorských práv, aby vliv jednotlivce a teoretika omezil na minimum. Esperanto se dále vyvíjelo a vyvíjí společensky praktickou činností svých uživatelů. Obohacování slovní zásoby, propracování mluvnice, vznik frazeologismů i rozvoj literatury šly souběžně se šířením společenským a zeměpisným. Téměř bez politických a ekonomických prostředků, někdy dokonce navzdory pronásledování, proniklo postupně do všech světadílů. Touha lidí po dorozumění a přátelství se ukázala být nemalou silou, která dává esperantskému hnutí výrazně mírový charakter. Světových kongresů esperanta se každoročně účastní v průměru na tři tisíce lidí; o jubilejní kongres Varšava 1987 byl takový zájem, že polské úřady musely z organizačních důvodů omezit počet účastníků na pět tisíc.

Přestože je esperanto asi pětikrát snažší než světové jazyky a mnohem přehlednější díky fonetickému pravopisu a pravidelné tvorbě slov, nejsou zatím výsledky při jeho výuce lepší, protože žákům chybí ke studiu motivace z profesionálních důvodů. Jako každý nový literární jazyk rozvíjelo esperanto hlavně svoji beletrii, zatímco odborná literatura zůstávala v jejím stínu. Systematické a plánovité zpracování odborného názvosloví je teprve v plenkách a tím i využívání esperanta ve vědě a technice. Skutečnost, že tento jazyk není pro nikoho mateřštinou, je sice výhodná z hlediska politické neutrality a zrovnoprávnění všech jeho uživatelů, ale činí vážné problémy při tvorbě literatury všeho druhu, kterou mohou psát jen ti, kteří jazyk ovládli na patřičné úrovni. Většina esperantistů se však spokojuje s minimálními znalostmi dostačujícími pro přátelskou korespondenci. Z těchto i jiných důvodů nelze proto očekávat, že by esperanto mohlo nahradit světové jazyky /jak se mnozí lidé domnívají, že je jeho cílem/, ale může významně přispět k řešení dorozumivacího problému po jejich boku. Vedle lidí, kteří dokáží dokonale ovládnout angličtinu i jako cizí jazyk, jsou stamiliony takových, kteří by na srovnatelné úrovni byli schopni osvojit si právě jen esperanto.

Proto je pro uplatnění tohoto jazyka v budoucnosti dostatek prostoru i při dominantním postavení angličtiny a ruštiny.

V 10. čísle uveřejnily "Cizí jazyky ve škole" obsáhlou zprávu Dr. Barandovské o interlingvistickém semináři ve Vysokých Tatrách v roce 1987 a článek "Storočnica esperanta" od Henricha Januse z University Komenského v Bratislavě. Tento článek obsahuje některé nepřesnosti a hlavně značné množství tiskových chyb v esperantských výrazech.

red-

Život v klubech

VÍTKOVIČTÍ ESPERANTISTÉ V BUDAPEŠTI

Skupinka členů Esperantského klubu Vítkovice prožila letošní oslavy prvního máje v Budapešti. Zájezd organizujeme každoročně pro končící kursisty, aby si mohli vyzkoušet praktickou konverzaci s cizinci.

Současně probíhala v Budapešti konference Světového hnutí obránců míru, které jsme se zúčastnili mezi 160 účastníky z 19 zemí.

Milé bylo od maďarských organizátorů, že zajistili vstupenky na tribunu pro všechny zájemce, mezi kterými jsme byli i my.

Několikahodinový průvod byl zahájen bez proslovu znělkou trubců a Internacionálou. Vystoupení cvičenců před tribunou nám připomínalo naši Spartakiádu. V průvodu jelo velké množství alegorických vozů s malými dětmi, které byly vyzdobeny na motivy pohádek. Tři hodiny jsme vytrvali fascinováni velkolepou podívanou. Na závěr vytvořila pořádková služba špalír, kterým z tribuny odešel s. Kadar se svým průvodem.

Milé od maďarských přátel bylo, že hlasatel oznámil, že na tribuně jsou delegáti esperantistů, obránců míru, což bylo účastníky přijato mohutným potleskem.

Vraceli jsme se domů s nejnovějšími překlady projevů Michaila Gorbačova, které nám přivezli sovětské esperantisté. Mírovou práci v našem klubu považujeme za důležitou součást naší činnosti a budeme v ní pokračovat.'

Kočvara Drahomír

VÝSLEDKY ANKETY

Na podzim 1987 byla zároveň se Startem rozeslána anketa k obsahu věstníku. Nacyklostylovaný lístek obsahoval názvy 45 článků a rubrik, které se ve Startu objevily v roce 1986. Úkolem čtenářů bylo zatrhnout články, které četli a v jejichž duchu by měl věstník pokračovat. Přestože bylo rozesláno 2 000 /dva tisíce/ anketních lístků, dostali jsme pouze 64 /šedesát čtyři/ odpovědí, což samo o sobě napovídá o čtenářském zájmu a ochotě spolupracovat. Přesto vznikla docela zajímavá mozaika názorů. Účastníkům děkujeme a uvádíme výsledky podle počtu hlasů.

44: Gramtiko; 43: Lingva angulo; 42: Frazologio; 37: Korespondi deziras; 34: Unesco por Esperanto; 33: Konversacio por progresintoj; Tradukarto; 32: Rondeta vivo; 31: El la sekretario; 29: Stilistiko; Anoncoj; Recenzoj; Universala kongreso Pekino; 27: Interlingvistiko; 100 let esperanta; 25: komise pro tisk a informace; 24: Turistická komise; 23: Efektive okazis: Esperanto savis min; Kroniko; Jubileoj de famaj personecoj; 22: Vědecko-technická sekce; 21: Tomáš Pumpr; 20: Literární sekce; Pedagogická sekce; 19: Zdravotnická sekce; Amata poeto J. Seifert; Akademio Comenius; 18: Mírová sekce; 15: Esperanto-monumentoj kaj stratoj; Literární soutěž ČES; 14: Pri Barbuloj; Komputero: ĉu jes?; 13: Sekce mládeže; 12: Filatelistická sekce; Sekce invalidů; 11: El la fervojista mondo; Železničářská sekce; La reglando de Hurvíněk; Heraldiko-Veksilologio; 9: Ĉapitroj pri sindefendo; 8: Sekce nevidomých; 6: Šachová sekce; Ĝardu la pacon; Artikoloj pri sporto; 4: Post la XII-a kongreso de KPC.

Jak vidno, největší zájem je o jazykové věci a dopisování, nejmenší o politiku a sport. Z dalších požadavků připsaných na rubu anketního lístku uvádíme:

Starto má pro starší lidi příliš malá písmena; lepší grafickou úpravu; více fotodokumentace; do závorek vysvětlovat zkratky; české texty psát paralelně s esperantskými; rychleji Starto vydávat; aspoň 2 x ročně uvést seznam knih k zakoupení na sekretariátě; 2 x ročně rekreační možnosti; kalendář akcí kroužků; seznamka esperantistů; čas a vlny esp. rozhlasových stanic; rubriku Lingva konsultejo; více reagovat na politické události; neotiskovat politické články. jsou toho plné noviny; otiskovat ve Startu zajímavé články z novin; postrádají se zprávy ze sekce invalidů; nedávat železničářům dvě rubriky; nezveřejňovat úzce odborné články /sebeobrana, heraldika/; neplnit stránky dlouhými úvahami různých znalců nebo rádobyznalců; zavrhuji se dlouhé recenze zahraničních knih; navrhuji rubriku "Ni legis en E-gazetaro" /stručně zajímavosti z Esperanto a Heroldo/; o esp. časopisech ve světě; okénko do esp. světa; články o národních esp. svazech; esperantologie; zprávy z mezinárodních seminářů o interlingvistice; novinky z vědy a techniky; esp. terminologie; přírodovědné nomenklatury; botanika, zoologie, geologie, astronomie, archeologie, antropologie; historie; dějiny od Bojů a Přemyslovců po dnešek; o národních zvycích; krásy naší vlasti a okolních zemí; zajímavosti z přírody; výtvarné umění včetně architektury; rozšířit pravidelné rubriky o "Muziko", písně s notami, hlavně od Barbuloj; křížovky; anekdoty; společenské hry;

články B. Goldeny; úryvky z esp. literatury; jednoaktovky /veselé;/ loutkové hry; básně; krátké povídky; snadné články pro absolventy písemných kursů.

Velmi je požadována zábavná četba všeho druhu, je však třeba si uvědomit, že Starto nemá práva časopisu, nýbrž je pouhým věstníkem, jehož obsah je platnými předpisy omezen pouze na články informativní.

red-

Pedagogická sekce

V rámci mezinárodního metodického semináře ve Strážnici, kterého se účastnilo 29 členů pedagogické sekce, 12 zahraničních hostů, 9 přednášejících a dalších hostů a tajemník ČES, proběhla rovněž konference pedagogické sekce. Přítomní byli seznámeni se zprávou o činnosti sekce v uplynulém období a plánem práce na příští období, byla zdůrazněna nutnost spolupráce s mládežnickou sekcí a se zkušební komisí. Byl zvolen nový výbor sekce, v němž došlo k jedné změně. Dr. Erich Spitz, CSc., se aktivně věnuje otázkám terminologie a interlingvistiky, proto bude větším přínosem pro svaz jeho práce ve vznikajícím vědeckotechnickém centru. Do výboru sekce byla zvolena Helena Štruncová, která se věnuje praktickým otázkám výuky a je členkou ÚV ČES. Nový výbor byl zvolen všemi hlasy. Bude pracovat ve složení:

Dr. Věra Barandovská, předsedkyně

Dr. Vladimír Škoda, jednatel

Miroslav Malovec, místopředseda, spolupráce se zkušební komisí

Helena Štruncová, výuková činnost, písemné kursy

Pavla Jodasová, učební materiály, zahraniční spolupráce, spolupráce s mládežnickou sekcí.

V diskusi o dalších námětech na práci sekce navrhl Vladimír Hasala pořádat setkání frekventantů písemných kursů ve Strážnici. Bylo rozhodnuto zorganizovat v roce 1989 jarní setkání v Praze a podzimní ve Strážnici, aby si frekventanti mohli vybrat možnost dostupnou jejich bydlišti. O místě konání svazových zkoušek bylo rozhodnuto již předem ve Vracově. Dále byl vznesen požadavek, aby učitelé písemných kursů, kteří mají mezi svými frekventanty pedagogy, nahlásili jejich adresy Dr. Škodovi, Sovětská 919, Bučovice. Účastníci konference, a tímto i všichni vyučující esperanta, kteří nyní čtou tuto zprávu, by o své činnosti v místních organizacích, klubech, -roužcích atd., měli také psát do pravidelné pedagogické rubriky ve Startu.

V závěru konference nás bulharský host Marin Bacev informoval o vznikajícím esperantském hnutí na Kubě.

V.K.Barandovská

PROČ SELHÁVAJÍ NAŠE KURSY?

Všichni se občas divíme, jak je možné, že výsledky našich kursů nejsou lepší než u jiných jazyků, přestože je esperanto nesporně třikrát až pětikrát snazší díky svému důmyslnému mluvnickému systému. Zapomínáme ovšem, že tento důmyslný systém klade několika-násobně vyšší nároky na gramatické myšlení lidí. Komu to mluvnicky myslí, tomu stačí sdělit, že infinitiv končí na -i a že přítomný čas má ve všech osobách koncovku -as, minulý -is a budoucí -os; kursista pochopí a už umí časovat esperantská slovesa. Jenže pětileté lektorování písemných kursů mě přesvědčilo, že většině lidí to nestačí, že takové sdělení u nich vyvolává zděšení a paniku, protože nevědí, co je infinitiv, co jsou osoby u sloves nebo nedokáží rozeznávat jednotlivé časy. Někteří překládají zvrtné zájmeno jako předložku /dívej se - rigardu kun/ nebo zájmeno "ono, oni" ve 4. pádě jako sloveso /vidím je - mi vidas estas/. A samozřejmě překládají doslova minulý i budoucí čas /šel jsem - mi iris estas; budu chodit - mi estos iri/ a nedovedou rozeznávat prostý budoucí čas a rozkaz od přítomného času /půjdu - mi iras; jdi - vi iras/. Někteří neumějí časovat české sloveso být a jeho jednotlivé tvary /jsem - je - není - byl - bude/ považují za zcela různá slovesa, která v lekcích nebyla probírána. S pády podstatných a přídavných jmen i zájmen to není lepší, v případě akuzativu naprosto horší. Takové lidi nestačí učit jen slovní kořeny, aby si z nich sami odvozovali další slova předponami a příponami. Jsou stále zmatenější, esperanto jim připadá těžší než ostatní jazyky a nakonec vidí jediné východisko v útěku z kursu.

Než jsem začal vyučovat písemné kursy, neměl jsem tušení, že by mohli existovat lidé s ukončeným školním vzděláním, u nichž bychom museli počítat s takovými základními neznalostmi, tím méně, že jich bude celá polovina. Zřejmě s tím nepočítají ani autoři učebnic a snaží se naopak maximálně využít stavebnicový systém esperanta. Tím ovšem dobré polovině kursistů předem znemožňujeme dosáhnout úspěšného konce, a když se přidají nemoci, rodinné problémy, studium na vysokých školách apod., nelze se divit jen desetiprocentní úspěšnosti našich kursů.

Zřejmě bychom potřebovali učebnice dvojího druhu: pro lidi s dobrou znalostí mluvnice a pro lidi se špatnou znalostí mluvnice. V tom druhém případě nejde v podstatě o nic jiného než o vyučování esperantu stejným způsobem jako přirozeným jazykům. Znamená to neučit odvozování slov, všechny odvozeniny předkládat jako hotová slova. Mluvnice se pak může plně soustředit na problémy časování a sklonování. Teprve až bude obojí zvládnuto, v esperantu i v češtině, a až žáci budou znát řadu odvozenin, u nichž si bezpochyby sami všimnou opakujících se předpon a přípon, přijde čas učit i odvozování.

Miroslav Malovec

SLOŽENÉ TVARY SLOVESNÉ V ESPERANTU

Složené tvary slovesné v esperantu bývají "temným místem" znalosti začátečníků, ale i pokročilejších esperantistů. Moje maminka říkala: "Esperanto, to ano, ale víte tyhle "anta, ita, ota", tomu nikdy neporozumím". A stejně tak tvrdil jeden z adeptů: "Když se začne povídat o tom anta, ita, ota, atd., to raději uteču, tomu nehovím".

Pravda, je to trochu složitější, než ta snadná ostatní pravidla esperantské mluvnice, ale myslím si, že to není nepřekonatelné úskalí, které by nebylo možno zdolat. Je třeba si jen uvědomit a pevně zasadit do paměti základní význam uvedených přípon - tak jako ostatně význam všech přípon a předpon, jimiž dovedeme v esperantu vytvořit slova zcela nových pojmů. Je také třeba, abychom si připomněli, že každá řeč živá má svá specifika, k jejichž aplikaci v běžné konverzaci musíme opustit myšlenkové cesty, zříté používáním mateřského jazyka a musíme si tudíž osvojit systém vyjadřování v tom kterém cizím jazyce. I esperanto má taková pravidla, při jejichž respektování musíme opustit navyklý způsob doslovného překládání z rodného jazyka. Jedním z těchto pravidel jsou právě složené tvary slovesné. Pokušme se ujasnit si odlišné myšlení pro tento případ.

Chceme-li pochopit správně význam uvedených přípon, vraťme se zpět do lekce, kdy jsme se učili přídavná jména slovesná. Tam jsme se s těmito příponami setkali poprvé a mám dojem, že nám jejich používání nečinilo žádných potíží. Zopakujme si tedy:

skribanta knabo = píšící hoch, čili chlapec, který právě /lhostejno
zda dnes, čili v přítomnosti, či včera, tedy v minulosti nebo
až zítra, čili v budoucnosti/ píše
skribinta knabo = psavší chlapec, čili hoch, který ukončil psaní,
dopsal, napsal, psal /a opět lhostejno, zda dnes, včera nebo
zítra/, neboli hoch, který už nepíše
skribonta knabo = chlapec chystající se psát, chlapec, který ještě
nepíše, ale který bude, hodlá, má psáti, napíše /a zase buď
dnes, zítra nebo včera/.

Podobně v trpném rodu:

skribata letero = dopis psaný, právě jej někdo píše /a opakujeme:
dnes, včera nebo zítra - tedy v přítomnosti, minulosti či
budoucnosti/

skribita letero = dopis již napsaný, dopsaný, ukončený, hotový /atd/
skribota letero = dopis, který bude psaný, má být napsán, je očeká-
váno, že bude napsán /atd./.

Soustředme se nyní "pekelně" a zamysleme se nad významem těchto přípon, nad dějem, který vyjadřují. Tedy:

-ant-, -at- : znamená, že děj, činnost vyjádřená příslušným slove-
sem trvá, není ještě ukončena, právě probíhá
-int-, -it- : znamená, že děj je ukončený, už neprobíhá
-ont-, -ot- : znamená, že děj nebyl zahájen, bude teprve probíhat,
je očekáván, nastane.

Tento význam uvedených přípon si důkladně zapamatujte. Kdekoli se vyskytnou, všude mají tentýž význam /vždyť to je zásada esperanta - pravidlo bez výjimek/. Do češtiny je překládáme příslušným tvarem významového slova, nebo překlad musíme rozvést i větou, abychom

smyslem vystihli obsah, význam daného esperantského tvaru.

Pokračujeme nyní v opakování, co jsme se učili a co jsme pro-
cvičili s přídavnými jmény obecně. Když jsme je probírali, konverzo-
vali jsme takto:

blanka papero, granda ŝranko, bela bildo, malnova domo,
a ptali jsme se: Kia estas la papero, ŝranko, bildo, domo?
Nu a odpovídali jsme: La papero estas blanka, la ŝranko estas granda,
la bildo estas bela, la domo estas malnova.

Stejně tak se můžeme ptát na přídavná jména slovesná, tedy:
skribanta knabo - kia estas la knabo? Zajisté bez potíží odpovíme:
la knabo estas skribanta, skribinta, skribonta.

A právě tak i o dopisu: Kia estas la letero? a odpověď bude:
La letero estas skribata, skribita, skribota.

Když se podíváme na tyto odpovědi, vidíme, že jsme jimi vlastně vy-
jádřili složené tvary slovesné. Půjde teď o to, jak tyto tvary pře-
ložit do češtiny.

Abychom se orientovali a kterýkoli tvar správně přeložili, můžeme
kterýkoli složený tvar slovesný rozvést asi takto:

knabo estas skribanta = li estas knabo, kiu skribas = je to hoch,

kteřý právě píše

knabo estas skribinta = li estas knabo, kiu skribis = je to chlapec,

kteřý dopsal, kteřý psal

knabo estas skribonta = li estas knabo, kiu skribos = je to hoch,

kteřý bude psát, chystá se psát.

Stejným způsobem rozložíme také tvary trpné, tedy:

letero estas skribata = ĝi estas letero, kiun iu skribas = je to
dopis, kteřý právě někdo píše

letero estas skribita = ĝi estas letero, kiun iu skribis = je to
dopis, kteřý někdo napsal, dopsal

letero estas skribota = ĝi estas letero, kiun iu skribos = je to
dopis, kteřý někdo bude psát, napíše.

Podívejme se nyní blíže na tvar slovesa i přídavného jména, které
v tomto případě - protože je součástí slovesa - nazýváme přičestím
činným: -anta, -inta, -onta, nebo trpným: -ata, -ita, -ota. Sloveso
"esti" je v čase přítomném a co vyjadřuje přičestí? Udává, zda vyslo-
vený děj v této přítomnosti právě probíhá, čili trvá /-anta,-ata/,
nebo zda již neprobíhá, byl /-byl před vteřinou/- ukončen /-inta,
-ita/, nebo zda děj ještě nezačal, ale nastane, připravuje se, má
začít /-onta,-ota/. Čili, shrneme-li to, vidíme, že přičestí /tva-
rem se rovná přídavnému jménu slovesnému/ vyjadřuje stav vysloveného
děje, totiž zdali v okamžiku, kdy o ději uvažujeme, t.j. v přítomnos-
ti /estas/, v minulosti /estis/ či v budoucnosti /estos/ trvá, právě
probíhá /-anta,-ata/ nebo již netrvá, je ukončen /-inta,-ita/, nebo
je očekáván, má nastat /-onta,-ota/. Znovu si tedy zdůrazněme:
přičestí /přídavné jméno slovesné/ ve složených tvarech složených
udává stav děje, nikoli čas, který je vyjádřen slovesem esti.

A tedy naše pravidlo o složených tvarech slovesných bude znít:
Sloveso "esti" udává čas /přítomný -as, minulý -is, budoucí -os/
v němž uvažujeme příslušný stav děje, vyslovený příslušným tvarem
přičestí, utvořeného ze slova významového vlastního děje, který buď
trvá /-anta,-ata/, je ukončený /-inta,-ita/ nebo je očekáván, nastane
/-onta,-ota/.

Všimněme si ještě českých překladů rozvedených vět na začátku uvedených. Sloveso, které udává vlastní děj, čili přičestí, je vyjádřeno v češtině tzv. videm slovesným, t.j. slovesem nedokonavým /psátí, -anta, -ata/ nebo dokonavým /dopsati, napsati, -inta, -ita/. Pro třetí tvar /-onta, -ota/ nemáme v češtině zvláštního vyjádření, ani slovesným videm, musíme užít celé věty a pomocí slov "je očekávan, nastane, bude".

Trochu zamyšlení vyžadují někdy přípony -at, -it, totiž kterou z nich užítí. Zde si znovu připomenme, že tyto přípony vyjadřují stav děje /samotné, skutečné, vlastní činnosti/, nikoli jeho následky. Velmi zřetelné je to - jako příklad - ve větě: V pondělí je muzeum zavřeno. Co použít: fermata nebo fermata? Je jasné, že vlastní činnost "zavírání" trvá jen okamžik, a to, že je zavřeno, je již následek této činnosti a tedy užijeme: ferm-ita. Kdybychom užili ferm-ata, znamenalo by to česky: .... je zavíráno.

-eto

V š e m, v š e m, v š e m !

"Hledáme stále zájemce o snadný mezinárodní jazyk Esperanto, výhodní podmínky k navazování osobních styků i se zahraničím se vzájemným ubytováním, při mezinárodních setkáních, také použitelný čtením, psaním a poslechem, možnost určení v kroužcích, nebo dálkově po několika lekcích, užitečných pro sběratele.

Stan. Linhart, Kosmonautů 163, 530 09 Pardubice. "

Kromě nadpisu jde o inzerát uveřejněný v RIS-hoby inzerce 169-1-1988 pod číslem 103 a protože si myslím, že by mohl být užitečný čtením i poslechem při posezeních pro také širokou veřejnost, nebo jako dálková lekce, požádal jsem ČES o uveřejnění inzerátu, mé doplňující verze pro všechny a také autorovi k navázání osobního styku v naší zemi bez ubytování ....

Ne to není nesmysl, to jen tak neuměle pokračuji ve stylu inzerátu, abych byl užitečný pro každého. Omlouvám se, že píši česky, ale inzerát je tak psán a překladem bych zničil to kouzlo ....

Nevím jaké stanovisko zaujmou ostatní esperantisté - u mne to byl nejdříve šok, potom zlost a nakonec z vítězil všeléčící humor. Ale mlčet a mávnout rukou nemohu. Také se touto formou obracím na autora s otázkou co vlastně sledoval. Víím, a nakonec to víme všichni, že Esperanto potřebuje propagaci. že je nutné publikovat, zveřejňovat akce a dění okolo, ale probíh proč formou Vámi stvořenou, která z nás dělá bláznů a češtinu staví naruby. Díky inzerátu jsem se dostal do situací vážných, trapných a neřešitelných. Je známo, že nás esperantisty mnoho lidí nebere vážně, že se na nás dívají mnozí shovívavě a z nadhledu a ti zcela upřímní říkají, že jsme bláznů. A tak mé odpovědi nebyly přesvědčivé, protože argument vytvořený p. Linhartem je silný a pro pochybovače naprosto prospěšný. Nebylo škoda oněch 96,- Kčs, které jste investoval? Předpokládám, že se urazíte, ale ozývám se na Váš inzerát, který rozhodně užitečný nebyl. Nechtěl byste se nad vším pořádně zamyslet?

Ladislav Bala, Moravské Budějovice

ANTAŬ UNU JARO MORTIS prof. LAPENNA

La 15-an de decembro 1987 ĉesis bati la koro de Prof. d-ro Ivo Lapenna, simbolo de Esperanto-movado en la dua jarkvindeko de ĝia ekzisto, kiam la movado eniris sian duan jarcenton. Dum la unua jarcento de la movado elkreskis multaj meritplenaj adeptoj de la Internacia Lingvo de Zamenhof. Ĝis sur unuopaj agadkampoj por Esperanto ne estis facile trovi unuopulojn superintaj Prof. Lapenna, sed rigardante kune, plurflanke, mi ne scias ĉu iu estas komparinda kun li, ĉar en lia persono troviĝis tre altaj ecoj: genia intelekto, larga eruditeco, scienca pritrakto de la problemoj, plurlingva oratoreco, profunda laborkapablo - ĉio tio utiligata preskaŭ sencese por progreso de E-movado.

Ivo Lapenna estis siatempe motoro ankaŭ por la movado en Jugoslavio. Nome, li naskiĝis tie /Split, 15-an de novembro 1909/ kaj elkreskis en la medio tre favora por kreado de internacismo ĉe junaj homoj. Tiaj estis Split kaj poste Zagreb, kie li finis gimnazion kaj juran fakultaton. La movado en Zagreb estis tiam ankoraŭ malforta kaj estas nemirinde ke li farigis /en 1928/ memlernanto de Esperanto. Konsiderante lian agemon, estas nemirinde ankaŭ ke li tuj trovis kunfondantojn de Studenta Esperanto Klubo /SEK/ kaj estis ĝia prezidanto de 1929 ĝis 1941 - sub tiu kaj sub posta nomo "Akademia Esperanto Klubo".

Jam SEK kaj ankoraŭ pli forte AEK estis lulilo por Esperanto-aktivuloj, precipe dank' al la kursoj gviditaj de Lapenna kaj al lia organizkapablo. Ili donis seriozajn impulsojn ankaŭ al la landa movado, precipe post pluraj ideaj artikoloj de Lapenna, aperigitaj en "La Suda Stelo". Post la nazia likvido de E-organizaĵoj en Germanio, liaj artikoloj farigis pli batalemaj, kontraŭfaŝismaj, kun plena apogo de la "interna ideo" de Zamenhof. JEL baldaŭ /en 1937/ ricevis dignan prezidanton, kiu dum mallonga antaŭmilita tempo multe kontribuis ĝian evoluon, respeguliginte ĉi postmilite en rapida revivigo.

Tia agado de la prezidanto de JEL ne povis esti nerimarkita ankaŭ internaciskale kaj dum la Universala Kongreso 1938 oni elektis lin en la Estraron de Internacia Esperanto-Ligo. Nome, sekve de skismo en E-movado, UEA tiam estis aparta organizaĵo konsistanta nur el individuaj membroj, kaj Lapenna batalis kontraŭ timema politiko de la gvidantaĵo de UEA koncerne la faŝisman dangeron. Anstataŭ la "strikta" neutraleco de UEA, li estis por la "aktiva" neutraleco, enhavanta batalon por demokratio, kontraŭ malprogreseco de faŝismo.

Montriĝis tre baldaŭ ke li pravis. Sed pro tio ĉi lia vivo estis necerta en la okupita Zagreb kaj li trovis vojon por aligi al partizanoj de Tito. Tie li sukcese travivis la tutan militon kaj estis demobilizita kiel majoro. Lia fakeco estis utiligata jam ĉe la militfino, sed tre multe dum la unuaj jaroj de nova Jugoslavio. Nome, li farigis alta fakulo pri internacia juro, en kiu fako li specialigis,

doktorigis /1933/ kaj ekverkis science jam antaŭ la milito. Post la milito li fariĝis universitata profesoro en tiu fako, plenumante samtempe ankaŭ diversajn ŝtatajn taskojn /ekz. membro de jugoslavia delegacio ĉe la Packonferenco en Parizo, 1946/.

Malgraŭ granda faka okupiteco, sur universitata kaj ŝtata tere-
noj, li trovis ankoraŭ iom da energio por E-movado - la landa /kie
li denove fariĝis la prezidanto/ kaj la internacia /renovigo kaj
internacia statuso de nova UEA/. Li neniam diris, sed mi supozas ke
li konkludis ke li povus fari multon pli por E-movado, se li vivus
eksterlande kaj ke tio estas unu el kialoj de lia nereveno al Jugo-
slavio post la UK en Parizo /1949/. De tiam lia vivo estis intime
ligita kun Esperanto preskaŭ kiel kun la fako. Post unu jaro en Pa-
rizo, li transiris al Londona Universitato, kie li fake instruis
gis la emeritigo /1977/. Sed neniu grava iniciato en UEA estis de
tiam sen lia unuaranga, aŭ almenaŭ aktiva, partopreno - antaŭ la UK
1955 /kiam li fariĝis la ĝenerala sekretario de UEA/ kaj eĉ pli mul-
te post tio.

La ĉefa sukceso per kiu famigis Prof. Lapenna /"heroo de Mon-
tevideo"/ estis la akceptigo de la UNESKO-rezolucio favore al Espe-
ranto ĉe fino de la Ĝenerala Konferenco en Montevideo /Urugvajo/,
en novembro 1954. E-movado kolektis altan monsumon por organizi tie
grandan Universalan Ekspozicion kaj sendi Lapenna kiel represen-
tanton de UEA. Tion ĉi antaŭis grava peticio al Unuigintaj Nacioj
/kun subskriboj de 492 internaciaj organizaĵoj kaj 900 000 unuopu-
loj/. Granda informa kampanjo de CED /Centro por Esploro kaj Doku-
mentado, kreita ankaŭ de Lapenna/ faris multon propagandcele, sed
ne sukcesis persvadi eĉ unu ŝtaton proponi oficiale la jam kunmeti-
tan Rezolucion /nur dum la Konferenco Lapenna sukcesis ke tion faru
Meksikio/. Okazis ankoraŭ kelkaj malsukcesaj paŝoj, sed Lapenna
restis obstina, utiligante ĉiujn siajn kapablojn, lingvokonajn kaj
neelcerpeblan energion kaj finesukcesis /la lastan tagon de la Kon-
ferenco/ ke la Rezolucio estu akceptita.

Krom la Rezolucio de UNESKO kaj la menciitaj Peticio al UN,
kreo de CED, liaj ĉefaj meritoj estas: enlogigo de UEA en la propran
domon, fondo de la Internacia Somera Universitato, la revuo "La Mon-
da Lingvo-Problemo", la Principaro de Frostavallen kaj pluraj aliaj.
Li multege klopodis /kiel la ĝenerala sekretario, poste kiel prezi-
danto de UEA/ evoluigi la movadon kaj prezenti ĝin eksteren kiel se-
rizon kaj respektindan. Tion li grandskale sukcesis.

Bedaŭrinde /mankas la loko por doni detalojn/ venis la cirkon-
stancoj en kiuj li retirigis /1974 en Hamburgo/ de ĉiuj funkcioj
en UEA. Manko de Lapenna montrigis sendube ĉe la 100-jara datreveno
de E-movado. Li ofertis siajn konatajn kapablojn por digne kaj unue-
ce prepari la festojn, sed tio ne efektiviĝis. Pro tio Lapenna mor-
tis iom ĉagrena. Sed ne estas la unua tia danko en E-movado, nek ĝi
estos la lasta.

Božidar Popovič
(Jugoslavia stelo 1987)

in for. moj

Okaze de la tutmonda ekspozicio de postmarkoj PRAGA '88 la Federacia ministerio de transporto kaj komunikoj aperigis serion de kvar postmarkoj "Prago de nuntempo". La postmarkojn proponis akademia pentristino kaj grafikistino Radana Hamsíková kaj gravuris ilin Miloš Ondráček. Krome aperis du specialaj presfolioj. Ĉiu el la folioj enhavas kvar postmarkojn kaj kvar kuponojn kun blazonoj de pragraj kvartaloj kaj kun diverslingvaj nomoj de la ekspozicio.

La dukrona marko prezentas la Fakultatan malsanulejon en Motol (el la jaro 1976 de arkitektoj Richard Podzemný kaj Antonín Penzer) kaj sur la kupono estas blazono de Košiče kaj surskriboj en la slovakaj, Esperanto kaj ĉina lingvoj. Do jam la trian fojon oni uzis Esperanton sur ĉeĥoslovaka filatelajo. (Lau Filatelie)

Pasintjare festis la Esperanto-klubo en Třebíč la 40-an datrevenon de sia fondigo. La plej elstara el la fondintoj estis profesoro Theodor Kilian, inter la esperantistaro konata aŭtoro de lernolibroj.

La ĉefa taŝko de la klubo en Třebíč estis kaj ankoraŭ nun estas la organizado de Someraj Esperanto-tendaroj en Lančov. Sub la gvidado de samideanoj Kilian, Sittauer, Habeš, Bala kaj aliaj la SET Lančov farigis konata ne nur en Ĉeĥoslovakio, sed ankaŭ eksterlande. Ĉi edukis centojn da novaj esperantistoj kaj tiamaniere multsignife kontribuis al la disvastiĝo de la internacia lingvo Esperanto. Lančov estas somere renkontejo de ĉeĥoj, slovakoj, poloj, germanoj, hungaroj, bulgaroj kaj aliaj anoj de la plej diversaj nacioj.

Profesoro Kilian mortis antaŭ dek jaroj kaj antaŭ sia morto testamentis sian domon al la Esperanto-klubo en Třebíč. La klubanoj faris el ĝi sian klubejon. La domo situas en mallonga strato kaj okaze de la 40-a datreveno de la fondigo de nia klubo ni sendis petskribon al la Urba Nacia Komitato kun la peto nomi nian straton

Strato de la Esperantistoj.

Dum la februara kunsido la Urba Nacia Komitato traktis kaj aprobis nian peton. De la 1-a de junio 1988 nia klubejo troviĝas en la Strato de la Esperantistoj. (Jan Šebela)

La 2-an de majo 1988 festis gravan vivjubileon longjara oferema sekretario de Esperanto-rondeto ĉe Parko de kulturo kaj ripozo en Olomouc s-anino Alžběta Karásková.

La 26-an de majo 1988 atingis 50-an vivjaron s-ano Ing. František S v o b o d a , grava funkciulo de Esperanto-rondeto ĉe Parko de kulturo kaj ripozo en Olomouc, kiu pasintjare estis prezidanto de prepararkomitato por la 5-a kongreso de ĈEA en Olomouc.

Al ambaŭ jubileantoj ni tutkore gratulas.

Dr. Mohapl

S-ano Julius Procházka naskiĝis en jaro 1877. En jaro 1903 li esperantistiĝis, do li apartenas inter la plej malnovajn moraviajn esperantistojn. Kiel instruisto li farigis fervora propagandanto de Esperanto en vilagoj, en kiuj li deĵoris. Speciale estas konata lia poresperanta laboro en Odrlice ĉe Litovel, kie li estis kiel lernejestro en jaroj 1919 - 1927. Tie li enskribiĝis en la memoron de siaj lernantoj per tio, ke helpe de Esperanto li ebligis al ili, al vilagaj geknaboj, korespondadon en diversaj

landojn de la mondo. Meforgesebla travivaĵo estis por ili, kiam ili povis per Esperanto interparoli kun diversaj eksterlandaj vizitantoj, kiuj al s-ano Procházka alveturadis. Esperantlingvajn kantojn kaj recitadojn li envicigadis ankaŭ en programojn de lernejoj artakademioj, je kiuj la tuta vilaĝo gojis. Tiel li en vilaĝa medio disvastigadis konon pri la internacia lingvo Esperanto.

(Laŭ rememoroj de prof. Václav Stratil,
iama lernanto de s-ano Procházka)

Dum la 17-a ĝis 19-a de majo 1988 Humboldt-Universitato de Berlin (GDR) organizis internacian konferencon pri kadra temo "Tradukologio kaj edukado de tradukistoj". Oni prezentis pli ol 100 prelegojn. Inter ili ankaŭ aperis la temo de planlingvoj.

D-ro sc. Sergej Kuznecov, instituto pri lingvoscienco de la Akademio de Sciencoj de USSR prezentis la anglalingvan prelegon "Planlingvo kaj tradukologia teorio". Sekvis lian prelegon germanlingva kontribuo de doc. d-ro sc. Detlev Blanke "Planlingvoj kaj tradukado - ĉu la ekzemplo de Esperanto". Ambaŭ prelegoj elvokis viglan intereson kaj diskuton. La resumoj de ambaŭ prelegoj troviĝis en la kongresmaterialo. La tekstoj eventuale aperos en volumo pri la konferenco.

La korespondan kurson por komencantoj de instruistino Eva Hoffmannová en Praha sukcese finis en la 1-a jarduono jenaj lernantoj:

Milena Beranová, Sídlní Míru 269, Volary
Jana Kypová, Makovského 1140, Praha 6
František Liška, Ladova 6, Šumperk
Čestmír Suchý, Školní 1803, Kraslice
Dana Matoušová, Studánka č. 232
Dana Blažková, V olšínách 17, Praha 10
Zdeňka Kratochvílová, Tuněchody 27, Úhřetice

Tomáš Novotný, Markova 579, Kdyně
Dana Bůžková, Na Bílé 1505, Chocov
František Drda, Kbel č. 9, Přeštice
Ing. Antonín Pištěk, Modrá 153, Velehrad
Ing. František Janák, Lýskova 5, Brno
Jiřina Faimanová, Jetelevá 5, Praha 10
Gratulon al ĉiuj!

• Kelkaj vortoj al Ĉapitroj pri la sindefendo

En n-ro 6 de STARTO finiĝas artikolaro, kiu en konciza formo konatigis la legantojn pri la enhavo de Esperanto-versio de iom reverkita ĉeĥa libro Kapitoly o sebeobraně (= Ĉapitroj pri la sindefendo). Pro limigita loko en la ĵurnalo ni estis devigitaj la tekston multloke kurtigi. Malgraŭ tio ni opinias, ke la atenta leganto certe akiris klaran imagon pri la tutaĵo. Nun ekestas demando: kion plu? Plej bone estus, se la kompleta verko aperus libroforme. Rilate tion ni ja estas - laŭ niaj ĝisnunaj spertoj - pli ol iom skeptikaj. Ni memkomprene faros ĉion por havi la manuskripton preparitan por eldoni. Tre helpus nin, se niaj legantoj atentigus nin pri ĉehismoj certe troviĝantaj en la teksto, ĉar ilin ni povas nur nefacile forigi, aŭ pri aliaj mankoj de la atilo aŭ eĉ pri eraroj. Bonvolu skribi al la adreso: Ing. Jindřich Novák, Holečkova 78, CS-150 00 Praha 5, Ĉeĥoslovakio. Nun al la legantoj, kiuj afable akceptis la fakan aspekton de la artikolaro. Por ke ni povu sur la paĝoj de STARTO daŭrigi nian agadon, la redakcio devas scii, ĉu la artikolaro havis siajn legantojn - aŭ alie dirite - ĉu ĝi estis sukcesa. Estus bone, se vi skribus al la estraro de STARTO pri siaj opinioj koncerne la artikolaron aŭ pri kiuj tiaspecaj temoj vi volas en STARTO legi. Se estos sufiĉe da interesatoj, ni verkua kelkajn artikolojn pri - ekz. - diversaj ĵudo-ĵetoj, rompumoĵoj, pri batalo per bastono, pri ĉeĥa speco de la karateo nomata branao k. s. Ĉu ni tion povos publikigi en STARTO, dependas nun grandparte de letera aŭ alia publika eno (ekz. recenzoj en aliaj ĵurnaloj) de niaj legantoj.

Ing. Jindřich Novák kaj Ing. Ivan Špička

ĈAPITROJ PRI LA SINDEFENDO

© Ing. Ivan Špička kaj Ing. Jindřich Novák, 1987

kaj la batalsistemo de la sindefendo MS-1, kiun ni kreis en Ĉeĥoslovakio dum jaroj 1960-65.

PARATO (en la SINDEFENDOLOGIO) estas metodo por vanigi frapon, bazita sur barado de la frapvojo per oportuna parto de la korpo de paratanto (plej ofte per antsubreko) aŭ per iu objekto (ekz. per armilo) aŭ la metodoj, ĉe kiuj oni vanigas frapon per ĝia forbato flanken, supren, malsupren k.t.p. (10,12,14,21) (ĉ: kryt).

-I vanigi frapon fare de kontraŭulo per iu PARATO.

PASDISTANCO: el tiu ĉi interdistanco batalanto devas, antaŭ ol li povas piedfrapi sian kontraŭulon, alpaŝi lin.

POREKTO: pozicio de fraponta membro aŭ armilo, oportuna por koncerna frapo (15) (ĉ: nápřah).

-I meti frapontan membron aŭ armilon en pozicion oportunan por frapi (ĉ: napřahovat).

PROLUZIO: sinpretigo por sekvanta agado (19) (ĉ: rozcvička).

-I pretigi ain praktikante oportune elektitajn ekzercojn (movojn aŭ aliajn agojn) por sekvanta agado.

-ADO estas ago de tiu, kiu PROLUZIAS.

PUGNEO estas ajna armilo, kiu ne plilongigas la atingopovon de brako kaj estas destinita por firmigo de la pugno aŭ anstataŭado de ne sufiĉe hardita frapsurfaco ĉe la fino de la brako (ĝi ordinare anstataŭas la pugnon, pugnobazon k.t.p.) (14) (ĉ: pěstník).

-I frapi uzante PUGNEOn.

ROMPUMO estas speco de LUKTUMO, per kiu oni celas aŭ teni kontraŭulon en senpova pozicio mispoziciigante liajn membropartojn reciproke aŭ rilate la trunkon, aŭ elartikigi lian membron (12, 13, 19) (ĉ: páka).

-I apliki ROMPUMOn kontraŭ iun (ion).

RUKE: fari ion ekde la komenco ĝis la fino (plenumo) laŭeble plej rapide (vidu en /22/ "ho, ruk!").

Nota p-ro 1: Laŭ (22) EK- esprimas:

- 1) komencigantan agon,
- 2) momentan, nedaŭran agon.

Ĝi estas do dusignifa. Tamen la punkto 2) entenas kase ankoraŭ du sencojn. Oni povas tiamaniere esprimi aŭ:

- a) agon, kiu ne havas naturan finon (oni do ne povas plenumi ĝin) kaj daŭras nelonge, aŭ
- b) laŭeble plej rapidan efektivigon de io ekde la komenco ĝis la plenumo (fino).

La EK- havas el tiu ĉi vidpunkto ne du, sed tri sencojn. En nefakaj tekstoj tio ordinare ne gravas. Tamen en faka literaturo povas tiamaniere esti ĝi misaj interpretaĵoj de la teksto. Por solvi tiun ĉi problemon mi (J.N.)

proponas apliki en fakaj tekstoj la EK- sole en la senco 1. Se estas necese ĉe verbo X-i esprimi la sencojn 2a aŭ 2b, oni povas procedi jene:

X-i pase = pas-X-i (la senco 2a/
X-i ruke = ruk-X-i (la senco 2b/).

Noto p-ro 2: Fari ion ruke oni povas sole tiam, se estas aŭ el la senco de verbo, aŭ el la kunteksto klare, kio estas la natura fino de la koncerna ago, do kio reprezentas la plenumon de ĝi. Oni ne povas tiri, dormi, kuŝi, sidi, vidi k.s. ruke, tamen oni povas fari tion pase. Kontraste, oni povas "tiri ruke el punkto A en punkton B" (19).

SEGINAGO estas EVERTO de la sporta judo nomata japane "seoi-nage":
-I apliki kontraŭ iun la EVERTOn SEGINAGO (18-20).

SINDEFENDOLOGIO estas la scienco, kiu okupiĝas pri la solvo de la sindefendo-situacioj (12,13,20).

SKVATO estas la ekzerco laŭ la fig.S5.

-I fari SKVATOn.

Note: Kauri laŭ (22) signifas:

- 1) sidi sur kalkanoj
- 2) sidi kuntiriginte, por sin kaŝi aŭ por eksalti.

Fig.S5

STANDARDO = standard (angle, ĉeĥe, france, germane, pole, slova-ke k.t.p.).

-A tiu (tio), kiu (kio) rilatas al STANDARDO.

STRANGOLUMO estas batalago, per kiu oni strangolas kontraŭulon (12,13)(ĉ: ŝkrveni).

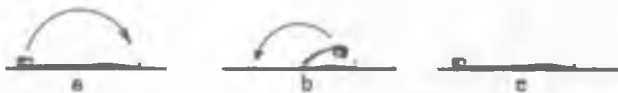
-I kontraŭ iun apliki STRANGOLUMOn.

SURIKENO (japane: ŝuriken) estas 10-30 cm longa ĵet-armilo, kies diametro estas 0.3-1 cm, provizita sur unu aŭ ambaŭ ekstremajoj per akra pinto (ĉ: prŭbojka).

VACILO estas la ekzerco laŭ la fig.S6.

-I fari VACILOn.

Fig.S6

ZENO estas laŭ (23) skolo de Budhismo, enportita de Esai (1141-1215) en Japanujon.

S.4. Stud-plano por majstra studado de sindefendo (85 lini-
oj).

Referencoj

- 1 Novák J., Špička I.: Teoretické základy sebeobraný, díl II. Praha, eldonis TJ Tatra Smíchov, broŝuro, 1980.
- 2 Novák J., Špička I.: Teoretické základy sebeobraný, díl I. Praha, eldonis TJ Tatra Smíchov, broŝuro, 1979.
- 3 Novák J., Špička I.: Tvrký úder v sebeobrané MS-1, díl II. Praha, eldonis TJ Elektrofakulta Praha, broŝuro, 1983.
- 4 Novák J., Špička I. kaj Hník V.: Teoretické základy sebeobraný, díl IV. Praha, eldonis TJ Tatra Smíchov, broŝuro, 1984.
- 5 Müller J., Belšán B., Špička I. a Novák J.: Příručka sebeobraný QS-1. Praha, Naše vojsko, 1973.
- 6 Novák J., Špička I.: Tvrký úder v sebeobrané MS-1, díl I. Praha, eldonis TJ Elektrofakulta Praha, broŝuro, 1981.
- 7 Příběhy od jezerního břehu. Čehigis Palát A., Praha, Naše vojsko, 1962.
- 8 Lassere R.: Techniques Secrètes de Réanimation. Paris, Editions Chiron, 1959.
- 9 Jindřich I.: Kapitoly z mentální průpravy. Praha, eldonis TJ Tatra Smíchov, broŝuro, 1977.
- 10 Ujlaky-Nagy T.: La sporta lingvo en Esperanto. Budapest, HEA, 1972.
- 11 Eichholz R.: Esperanta bildvortaro (preparata).
- 12 Novák J., Špička I.: Starto, ĈEA, n-roj 1-6 (1978), suplemento.
- 13 Novák J., Špička I.: Sciencia Revuo, 28 (1977), 107-112.
- 14 Novák J., Špička I.: Sciencia Revuo, 29 (1978), 157-183.
- 15 Novák J., Špička I.: Sciencia Revuo, 31 (1980), 25-48.
- 16 Hník V., Jindřich I. kaj Pospíšil J.: Sciencia Revuo, 29 (1978), 185-190.
- 17 Hník V., Jindřich I. kaj Pospíšil J.: Sciencia Revuo, 31 (1980), 15-24.
- 18 Novák J., Špička I. kaj Hník V.: La transdorŝeto kaj ĝia rilato al la seoinago. Kolekto de la referaĵoj de konferenco "Appliko de Esperanto en scienco kaj tekniko" okazinta 1981 en Žilina, unua vol., Asocio de esperantistoj en SSR, Žilina 1981.
- 19 Novák J., Špička I. kaj Hník V.: La transdorŝeto. Praha, ĈEA, 1982.
- 20 Red. Novák J.: Sindefendologiaj studoj n-ro 1. Praha, ĈEA, 1983.
- 21 Eichholz R.: Slipara vortaro.
- 22 Waringhien G. kaj kolektivo: Plena Ilustrita Vortaro de Esperanto. Paris, SAT, 1970.
- 23 Nakamura T.: Enciklopedieto Japana. Eldono de Kosmo, Osaka, 1964.
- 24 Novák J., Špička I.: Prvá přídrž/Unua perbraka blokado, Praha, ĈEA, 1984.
- 25 Novák J., Špička I.: Iom pri la rompumatakoj. Praha, ĈEA, 1985.
- 26 Novák J., Špička I.: Konvero. Praha, ĈEA, 1987.
- 27 Novák J., Špička I.: Iom pri la mensa sinpreparo. Praha, ĈEA, 1985.

Enkonduko

Antaŭparolo al la Esperanta eldono

Unua parto - enkondukaj notoj

1.1. Du programoj	2
1.2. Kio estas kaj kio ne estas sindefendo	2
1.3. Kio necesas por la solvado de la sindefendo-situacioj?	3
1.4. Kiam ni batalas?	5
1.5. Kiel eviti batalon?	7
1.6. Okazaj rimedoj	7
1.7. Uzado de insidateko	9
1.8. Reagotempo kaj sukcesa apliko de defendagoj	10
1.9. Lau kio oni povas reagi?	12
1.10. Klasikaj batalkompleksoj kaj reduktita kurso	14

Dua parto - batalagoj

2.1. Batalagoj	16
2.2. Korpa sinpreparo	(16)
2.3. Translokadoj kaj staroj	17
2.4. Frapoj	18
2.4.1. Rektmanfrapo	19
2.4.2. Eleksteraj batoj	(25)
2.4.2.1. Eleksteraj tord-brakofrapoj	(25)
2.4.2.2. Elekstera manfrapo	(25)
2.4.3. Manfrapo (au hako) flanken	(25)
2.4.4. Elsupre hako	(25)
2.4.5. Rekt piedfrapo antaŭen	(25)
2.4.6. Elsuba piedfrapo	25
2.4.7. Rekt piedfrapo flanken	(27)
2.4.8. Alklin-piedfrapo flanken (= laktidzo)	(27)
2.4.9. Jetado per tranĉilo	(27)

Tria parto - apliko de batalagoj

3.1. Kiam oni aplikas frapojn	27
3.2. Kiam ataki?	28
3.3. Metodoj de sinsekurigo	30
3.4. Tipoj de batalo lau pozicio de batalantoj	(34)
3.4.1. Nestarbatalo	(34)
3.5. Kuliso de la sindefendo-situacio	(34)
3.5.1. Batalo en akvo	(34)
3.5.2. La nokto-batalo	(34)
3.6. Batalo kontraŭ grupon	(34)
3.7. Uzo de pistolo	(34)
3.8. Esti preta estas ĉio	(34)
3.9. Reteno de kontraŭulo	(34)
3.10. Kio estas evitenda	34

Kvara parto - finaj notoj kaj resumo

4.1. Rilato inter sporto kaj sindefendo	36
4.2. Ofteco de la sindefendo-situacioj	(38)
4.3. Mensa sinpreparo	38
4.4. Resumo	(40)
4.5. Epilogo	40
S.1. Problemaro de la esperantigo	41
S.2. Listo de uzitaj terminoj	(42)
S.3. Vortareto	42
Referencoj	47
Enhavo	48

Esperantaj verkoj pri la sindefendo, ĵudo k.s.

de la ĉefaj aŭtoroj

1. Novák J., Špička I.: Scienco pri la sindefendo. Sci. Rev. 28 (1977) 107-111.
2. Novák J., Špička I.: Dek du ĉapitroj pri la sindefendo. Starto (ĈEA, Praha) n-roj 1-6 (1978), (fig.1-22).
3. Novák J., Špička I.: La frapoj kaj ilia strukturo /I/. Sci. Rev. 29 (1978) 157-183 (fig.1-31).
4. Hník V., Jindřich I., Pospíšil J.: Simpla metodo por mezurado de la daŭro de frapoj. Sci. Rev. 29 (1978) 185-190 (fig.1-8).
5. Hník V., Jindřich I., Pospíšil J.: Daŭro de batalagoj. Sci. Rev. 31 (1980) 15-24
6. Novák J., Špička I.: La frapoj kaj ilia strukturo /2/. Sci. Rev. 31 (1980) 25-48 (fig.32-133).
7. Novák J., Špička I., Hník V.: La transdorsoĵeto kaj ĝia rilato al la seoinago. La I-a konferenco pri apliko de Esperanto en la scienco kaj tekniko en Žilina, 14.8 - 17.8. 1981.
- 8.++ Novák J., Špička I., Hník V.: La transdorsoĵeto. Praha, ĈEA, 1982.
9. O Red. Novák J.: Sindefendologiaj studoj I. ĈEA, Praha 1983.
10. + Novák J., Špička I.: Prvá přídrž / Unua perbraka blokaĉo. ĈEA, Praha 1984.
11. O Novák J., Špička I.: Iom pri la rompumatakoj. ĈEA, Praha 1985.
- 12.++ Novák J., Špička I.: Iom pri la mensa sinpreparo. ĈEA, Praha 1985.
- 13.++ Novák J., Špička I.: Konvero. ĈEA, Praha 1987.

Noto: Da broŝuroj, kiuj estas signitaj per ++, troviĝas en ĈEA ĝis nun sufiĉa stoko. Da tiuj, kiuj estas signitaj per +, ĈEA havas nur kelkajn lastajn ekzemplerojn (el la stoko de la aŭtoroj). La mendojn bonvolu sendi al la adreso: ĈEA, Jilská 10. CS-110 00 Praha 1, Ĉeĥoslovakio.

Pri havebleco de respektivaj numeroj de Sciencia Revuo (= Sci. Rev.) demandu ĉe landa delegito de ISAE por Ĉeĥoslovakio (la adreso: Jiří Laube, Kratochvílova 969, CS-413 01 Roudnice nad Labem).

La broŝuroj, kiuj estas signitaj per 0, elĉerpiĝis. Pri ili oni ankaŭ povas demandi en ĈEA, ĉar se estos sufiĉe da intereso, la verkoj estos probable reeldonitaj.

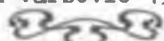
La prezo de ĉiu broŝuro el la pli supre listigitaj estas 10 - 15 Kčs.

Se iu esperanta eldonejo volus reeldoni iujn el la listigitaj verkoj, kontaktu ĈEA-on.

La redakcio.

LINGVA EVOLUO KAJ BELETRA PRAKTIKO

Kontribuo por la Scienca Interlingvistika Simpozio
en Varsovio 1988

Estimataj, permesu, ke mi enkonduku mian kontribuon iom netradicie. Kiam la helenan hetajron Frinan unu el la amantoj akuzis pro senpieco, la defendanto - la fama oratoro Hipereido, kiu apartenis dum certa tempo ankaŭ al ŝiaj adorantoj - vidante feblan efikon de siaj vortoj, ŝirtiris al ŝi la robon desur la brusto kaj la juĝistoj, ravitaj de ŝia belo, liberigis ŝin...

Kial mi rifugas al la historio kaj elektas ĝuste tiun ĉi bildon? Anstataŭ kiel ano de la Akademio disvolvi sur la internacia forumo ian reprezentativan lingvoesploran teorion? Ho ne. Mi intencas alparoli vin kiel esperanta poetino. Kaj eventuale kiel aŭtorino de la preparata autobiografia romano Hetajro dancas, kies unu ĉapitro portas titolon Esti kiel Frina. Do la konekso klaras. Cetero eĉ mi, kvankam fizike absenca, fora, sentas min antaŭ vi lingvistoj iom kvazaŭ antaŭ la tribunalo... La hetajron Frinan savis ŝia nekutima belo. Min povas savi sole mia kreado. Kaj mia sperto el ĝi. Mi petas, bonvolu auskulti min!

Kiel komencanta poetino mi ne alfrontis lingvajn problemojn. La poeto relative facile evitas la vortojn, kiuj al li ne plaĉas. De temp' al tempo al mi tamen trudigadis la rimoj, kiujn mi jam uzis, kaj ĉar mi ne emis ripeti ilin, fari poemon iĝis por mi des pli peze... La neologismojn, tiujn mi krom du tri esceptoj ignoris, kiel al mi konsilis Baghy. /La gravajn pasaĝojn el liaj lateroj koncerne ŝi tiun ĉiam aktualan demandon mi citas en la menciita verko./ Ja Baghy! Li sendis al mi fragmenton el la satira versaĵo kunmetita el neologismoj, per kiu li iam mokis sian rivalon Kalocsayon pro lia "poezia vortaro" en la Parnasa Gvidlibro. Margene dirite, la versaĵo de Baghy estas eĉ post dekoj da jaroj fortimiga, sed nur pro tiu nenatura akumulo, ne pro la neakceptebla de la esprimoj mem. Hodiaŭ ili preskaŭ ĉiuj domiciliĝis en la lingvo. Jen kelkaj ekzemploj: obskura, tenebro, primavero, leĝera, pigra, paseo, fola, febla, drola, giri, spekti, jelpi, dekedo, pelmelo kaj aliaj.

Baghy estis eminenta kaj meritplena esperantisto, sed la tempo konfirmis, ke pravis Kalocsay. Kalocsay artisto-ĝeniulo vidis futuron. Jen kiel trafis li analizas la situacion interne de la esperanto-movado en sia libro Lingvo, stilo, formo eldonita en la jaro 1931:

"La alia vojo estas la pligrandigo de la Esperanta vorttrezoro, la tiel nomataj neologismoj. Tre delikata temo!

Rilate ilin la esperantistojn oni povas dividi en du grupojn, en propagandistojn kaj literaturistojn.

La propagandisto volas facilan Esperanton, kiun li povus versi rapide, per tute eta funelo, en la kapon de ĉiu homo. Li estus plej feliĉa, se la lingvo konsistus el ducent vortoj, se oni povus skri-

bi sur poŝtkarton la tutan gramatikon, kaj la tutan vortaron, kun la Himno. Li estus tre kontenta, se post sessemajna kurso ĉiu parolus flue kaj komprenus sen vortaro la kolektitajn verkojn de Shakespeare, Dickens, Wells kaj Shaw.

La literaturisto volas riĉan lingvon, volas havi apartan vorton por ĉiu vorto de sia nacia lingvo, apartan vorton por ĉiu nuanco, laeble radikvorton, ĉar la vortojn tro derivitajn kaj kunmetitajn li sentas artefaritaj, malfortaj, senkoloraj.

Tiuj du antipodoj, vere, akre batalas inter si, de kiam ekzistas la lingvo. La unuaj riproĉas, ke la neologismoj malfaciligas, konfuzas, kaj fine pereigos la lingvon, argumentas per la orientanoj, kiuj ne konas la vortojn pruntitajn el la Europaj lingvoj. La duaj riproĉas, ke la konservativa partio volas ŝtonigi la lingvon, bari ĝian evoluon, trudi al ĝi malriĉon kaj senornaman simplecon."

Por povi orientiĝi en tiu ĉi kverelo, Kalocsay konsilas rigardi, kiel solvis ĉi tiun dilemon Zamenhof, "la plej grandskala propagandisto kaj literaturisto en la sama persono".

"Li donis la trunkon de la lingvo en la Universala Vortaro de la Fundamento. Per tio li fiksas la vortprovizon vulgaran, kiel eble striktan, sed nepre necesan por ĉiu esperantisto. Kaj, poste, tiel trankviliĝinte pri la unueco kaj neŝanĝebleco de la lingvokerno, kiel literaturisto li tute ne avaris pri la kreo kaj liberala akcepto de novaj radikoj, tiel ke la Zamenhofa radikaro de Wuster enhavas proksimume du milojn da ili, ĝis nun ne oficialigitajn."

Kaj ankoraŭ Kalocsay - -

"La esperanta literaturo nerezisteble kunportas la riĉigon de la vortprovizo. Ĝi kreas novajn radikvortojn anstataŭ kunmetaĵoj, novajn vortojn por mankantaj esprimoj de nuancoj. Se oni apartigas la vulgaran, au lernolibran vortprovizon, tute ne estos plu danĝera la liberala oficialigo de ĉi tiuj novaj vortoj, precipe, se oni markas per speciala signo, ke ili estas poeziaj vortoj.

Jen ekzemple kelkaj zamenhofaj, ne fundamentaj vortoj, kiujn ne naskis nepra neceso, per kiuj la Majstro volis eviti kunmetaĵojn kaj derivaĵojn. Abismo anstataŭ profundegaĵo, ferio anstataŭ libertempo, giganto anst. grandegulo, kalva anst. senhara, festono anst. florplektaĵo, karambolo anst. kunpuŝiĝo, angoro anst. korpreniteco, auroro anst. tagiĝo, sino anst. trunkantaŭo.

Poste, jam ĉe Zamenhof, sed ankoraŭ plie ĉe Grabowski, oni vidas certan tendencon por la iompostioma malpliigo de la malvortoj. Ĉe Zamenhof ŝtulta anst. malsprita, aflikti anst. malĝojigi, milda anst. malsovaĝa, ĉe Grabowski humida anst. malseka, aperti anst. malfermi, disipi anst. malŝpari, noci anst. malutili, fora anst. malproksima, neglekti anst. malzorgi montras ekzemple ĉi tiun tendencon.

Oni do devas ne miri, ke tiuj tendencoj daŭras plu en la lingvo, kaj aperas ŝtumbli anst. falpuŝiĝi, langvoro anst. animalstreĉiĝo, nupto anst. geiĝo, svelta anst. gracitalia, rara anst. malofa, audaca anst. riskemega, eĉ, lastateme trista anst. malĝoja.

Sed kompreneble, ĉi tiun evoluon oni devas iel bridati. Unua regulo: ĉiu oficiala radiko estas neŝanĝebla. Dua regulo: novajn vor-

tojn enkonduku nur, kiu funde konas la lingvon, konas lingvojn krom la sia, havas vigan lingvosenton, senton pri la gusto de Esperanto kaj ĉion ĉi li provas per valora verko originala, au tradukita, kiu lin montras majstro de la lingvo. Tia verkisto certe konscias sian respondecon kaj je neologismo sin decidigas nur post fundaj konsideroj, konsulto de ĉiuj bonaj vortaroj, do en okazo de nepra neceso. Aliparte, oni devas allasi, ke ĉi tiu arta neceso estas pli larĝa, ol la neceso pure lingva."

kion skribas Edwin de Kock en la artikolo La Régula Stafeta kaj la originala Esperanta poezio en la libro Serta Gratulatoria, eldonita en La Laguna 1987:

"Kiam J. Régulo amis libron - kaj tio okazis preskaŭ ĉiam - li faris sian tutan eblon, ke ĝi aperu inde, ne nur fizike sed laŭkvalite. Ekzemplas Romeo, Julieta kaj la Tenebro, kies tekston li trovis ne sufiĉe kontentiga. Kun la permeso de la tradukinto, li mem entreprenis la plibonigon. Li venigis tiucele eldonon de la originala Ĉeĥa, lingvo kiun li ja ne konis, kun tradukoj en kaj la Itala kaj la Franca. Komparante la Esperantan version de la manuskripto kun la tradukoj rilate al la Ĉeĥa, li grave plivalorigis ĝin."

Tiom Edwin de Kock. Li takte prisilentis, ke temas pri la traduko de V. Vána. Do la poezio, la prozo, la traduko. Mi persone dankas al Baghy pro multo. Baghy restas mia neforgesebla instruisto. Sed koncerne Kalocsayon li principe eraris. Hodiaŭ tio estas klara al mi. Hodiaŭ mi vidas mian ŝancon en tio, ke mi streĉe kontaktas kun niaj famaj ĉeĥaj nacilingvaj poetoj kreantaj ankaŭ en esperanto, Jiří Karen kaj Josef Rumler, anoj de la Asocio de ĉeĥaj verkistoj. Ni kunlaboras sur la tereno de la artiliteratura sekcio de la Ĉeĥa

Ĝis ĉi tie Kalocsay. Agnosku, ke estis utile reveni al li. Ĉar la lukto inter la konsekvencaj skemistoj kaj la senskrupulaj progresantoj interne de la movado daŭras. Jen reflektado de la du tendencoj propraj al la evoluanta lingvo. Mi diris lukto. Kvankam en la lingvo mem temas pri fortoj ne inter si batalantaj, sed reciproke komplementaj. La kontraŭstaro de la skemistoj estas nur sekvo de la nekompreneco de tiu ĉi dialektika procezo en la lingvo, kiu devas plenumi diversspecajn taskojn de la homara interkomunikado. Procezon fakte naturan kaj sanan. Domage, ke al niaj dialogoj ofte mankas necesa toleremo.

Mi returniĝu al mia kreado. La cirkonstancoj - versaĵe en la ĝusta tempo - kondukis min al la prozo kaj eĉ al la traduko en esperanton. Mi konstatis: verki proze estas neniel pli facila ol akŭŝi poemon. Plue - ankaŭ la traduko estas arto, ne nur grandega kaj respondeca laboro. Aŭdu,

Esperanto-Asocio. La sekción fondis Karen en la jaro 1981. Kvankam niaj ebloj publikigi ne estas optimumaj, la agado de la sekcio okazas sur la artisme profesia nivelo. En esperanta presoj oni povas renkonti eĉ kun la indiko "praga artliteratura skolo". Nu, bone, tamen erst la futuro valorigos nian efektivan kontribuon. Koncize - ni ne vidas en esperanto nur ian helpan lingvon, nur universalan komunikan rimedon, kiu ebligas al la homoj la bazan interkompreniĝon. Ni celas, ke esperanto egaligu al la naciaj lingvoj, konkrete ke estu al nia dispono la same riĉa vortaro, en kiu oni sekure trovas ĉion bezonan, vortaro, en kiu estos registritaj ĉiuj vortoj en esperanto ĝis nun uzitaj, ĉiuj internaciaj esprimoj, vortaro, kiu kovrus la mondon de la objektoj, nocioj, rilatoj, kiu enhavus la tutan gamon da sinonimoj, ĉar sen la sinonimoj ne povas ekzisti arta stilo... Tio tute ne signifas, ke ni devus ilin uzadi ĉiutage ĉu en parola, ĉu en skriba kontakto. La fakaj terminoj ankau normale ne uzatas. Kaj plu tio ne signifas, ke ni kiel aŭtoroj disipus per ili tiagrade, ke niajn kreaĵojn fine neniu komprenus. Cetere vera artisto scias difini la mezuron de uzitaj neologismoj. Ja eĉ tio pravas lian artisman kapablon.

Jes, la vortaro. Nepre ne temas sole pri la tasko de la lingvistoj. Temas egale pri la tasko de la literaturscienculoj. La lingvajn problemojn enkadre de la arta literaturo oni devas vidi ne izolite, sed en la tuta larĝeco, en la konekso al la artliteratura kunteksto. Ĉe ni en Prago en la epoko inter la du mondmilitoj ligis siajn sciencajn konojn la eminentaj lingvistoj kun la literaturaj scienculoj kaj rezolute rifuzis la ĝisostajn opiniojn de la sinjoroj lingvistoj el la malnova skolo, kiuj la verkistojn klasifikis per notoj kiel etulojn en la lernejo. Oni forgesas, ke ĝuste la verkistoj grave influis, influas kaj influos la disvolvon de ĉiu lingvo.

Doktoro Detlev Blanke pardonu al mi, sed tio, ke li kvalifikas Piĉon kiel psikopaton, memorigas al mi ĝuste tiun malnovan skolon de la iamaj pragaj lingvistoj - pedantoj. Lia ofendo tuŝanta honoron pravas, ke li absolute ne rekonas la artisman lingvaĵon de Piĉ. Blanke elŝiras la esprimojn de Piĉ el la artisma kunteksto kaj per tio krude senfunkciigas ilin. Kaj kun la pensoj de Piĉ li faras la samon. Se Piĉ verkas eseon pri la lingvo, temas pri ĝenro de arta literaturo kaj ne pri faka traktaĵo scienca. D-ro Blanke, nepre renomata lingvisto, ŝajnas al mi ne sufiĉe ekipita por respekti Piĉon kiel artiston, kiu helpe de poezia hiperbolo asertas, ke esperanto rapide evoluas kaj ŝanĝiĝas restante tamen ĉiam la sama. Nur tial povas Piĉ al Blanke montriĝi "psikopato" kaj ni, profesiaj literaturistoj, eble "praga kliko de lingvofuŝantoj". Kiel mi jam diris, estas necese vidi kaj taksati la problematikon de la lingvo komplete, vidi la lingvon en ĉiuj ĝiaj funkcioj inkluzive la funkcion estetikan, kiu en la beletro dominas. D-ro Blanke ŝatas emfazi - kaj ĝuste - ke la lingvo estas socia fenomeno, tamen en la artikolo presigita en la revuo Esperanto, en kiu li kritikis la agadon de la Akademio de Esperanto kaj proponas ĝian reformon, li paradokse super-taksas la taskon de la sciencisto lingvisto koncerne la kontrolon de la lingva evoluo. En praktiko ĉiu siamaniere kontribuas al la lingvo - laboristo, sportulo, turisto, studento, sed ankau fakulo, scienculo kaj certe ne en la lasta vico ankau verkisto. Finfine al

Blanke je lia kritiko rilate la agadon kaj destinon de la Akademio konkrete respondis kolego Albault.

Ni el la praga artiliteratura sekcio, aŭ se vi volas, el la praga artiliteratura skolo, penas disvolvi la heredaĵon de Kalocsay paralele kun aliaj progresemaj literaturaj centroj de la nuntempa beletra esperanto, ekzemple kun tiu de Hauptenthal, De Diego, Vatré kaj aliaj el la Iltisa skolo en Sarlando kaj kun la grupo ĉe la Literatura skolo en Sevastopol. Niajn opiniojn pri la bezono de riĉa sinonimeco, elirantaj el nia ĉiutaga artiliteratura praktiko, teorie formulis Josef Rumler en sia eseo Koncepto pri la diversaj stiloj kaj ĝia apliko al la esperanta leksiko. Eseo publikigita en la kalendaro Abunde kaj redunde eldonita en Prago 1986 kaj reaparinta en la Serta Gratulatoria in honorem Juan Régulo en La Laguna 1987. Eseo ŝoka por multaj esperantistoj. Ŝoka ne tiom pro la koncepto mem, sed pro la aldonita Neologisma glosaro. Kiu tamen en la plejmulto ripetas la vortojn de la Neologisma Glosaro de Vatré, eldonita jam la duan fojon kiel neoficiala aldono al la PIV /kunlabore kun la ĉefa aŭtoro de la PIV Waringhien/, en kiu precipe temas ne pri vortoj novaj, sed pri la vortoj uzitaj de Zamenhof, Grabowski, Saussure /Antido/, Schulhof kaj notitaj de pluraj vortaristoj en la pionira epoko de nia lingvo. Ni menciuj almenaŭ la nete Zamenhofan men /malpli/, la vorton kozo /aĵo/ de Grabowski, la vorton despero /mal-espero/ de Schulhof 1911, la vorton fakelo /torĉo/ de Kabe, la sufiksojn -oz, -iv, -atra de Saussure, la vorton forsan /eble/ kaj la formon iŝi /feminina formo al maskulina aŭ komuna ili/ de Grosjean-Maupin 1907 ktp. Domage, ke en la PIV ne estas registritaj ĉiuj vortoj de Zamenhof. Mankas da ili centoj. La kauzo - por multaj vortaristoj longe validis la devizo "unu vorto - unu signifo", kvankam ĝia falseco estis pruvita jam antaŭ kvindek jaroj. Pri tio ĉio oni povas legi en la Plena Analiza Gramatiko. Antaŭ nelonge rememoris tion en la gazeto Esperanto kolego Duliĉenko, lingvistika profesoro ĉe la universitato de Tartu en Estonio. Mi citas:

"Esperanto montris, ke ekzemple la dekomence deklarita principo "unu vorto - unu signifo" estas plene nerealigebla, ĉar aktiva "viva" funkciado de lingvo postulas multsignifon de vortoj, evoluon de sinonimeco, pli heterogenajn esprimformojn de antonimaj rilatoj ktp., t. e. por Esperanto kiel ankau por ĉiu etna lingvo necesas ne nur principo de lingva sufiĉo, sed ankau principo de lingva superfluo. Pri tio skribis jam en 1931 la konata interlingvisto Ernest Drezen en sia verko Skizoj pri teorio de Esperanto."

Tiom Duliĉenko. Do nia praga devizo "abunde kaj redunde", valida speciale por la stilo beletra, artiliteratura, neniel troigas, sed nur objekte karakterizas la specifan leksikan tendencon, la autonoman lingvajan principon komunan al la poezio, al la arta prozo kaj al la eseo. Simile la demando pri la proponata uzo de la akuzativo post "de", kie temas pri la objekto post la agosubstantivo, estas nenia elpenaĵo de Rumler aŭ de la praga skolo, sed la temo, pri kiu tre serioze parolas la Plena Analiza Gramatiko. Nuntempe aplikis tiun ĉi manieron ankau la komputera sistemo de esperanto kiel la por si necesan diferencigan gramatike precizigan, "logikan" solvon.

Elirante el la spertoj pri la neceso de sinonimeco kiel kondiĉo por ekzisto de iu ajn stilo, Rumler adaptis kaj aplikis la ĝeneralan teorion pri la diversaj stiloj en la lingvo konkrete al esperanto.

Tiu disdivido de la vortprovizo /leksiko/ en la unuopajn funkciajn stilojn /komunuzan, fakan kaj beletran/ ebligas al ni en Frago orientiĝi en la elekto de trafaj vortoj. Sinjoro Golden kaj aliaj hezitas inter la diversaj formoj: ĉu komputilo, au komputero, au komputuro. Kial tiu embaraso? Ĉar mankas al ili la teorio, la koncepto. Ili opinias, ke nur unu formo estas la ĝusta por la tuta lingvo. Kaj en tio ili eraras. Ĝia nia koncepto pri la diversaj stiloj, formulita de Rumler, estas al ni klare, ke en la komunuzata stilo oni povas uzi la formon komputilo au pli precizan komputero /lau PIV/, la samon oni povas apliki en la stilo artliteratura, dum en la stilo faka estas kompetenta la formo komputoro, ĉar -oro estas specifa faka sufikso, kiel informas nin la Terminologia kurso fare de Jan Werner.

Post tia cerbumado konvenos bomboneto. Mian kolegon akademianon Piĉon oni kalumnias, insultas, damnas, tamen neniu forgesas eble eĉ plurfaje legi lin. Vin certe interesos lia letero adresita al Rumler:

"Estimata samideano, dankon por la Matena melkado. En viaj poemoj esperanto trovas novan dimension kaj ian novan vivecon. Tio cetere validas eĉ pri via Abunde kaj redunde, kiun mi legis kun granda ĝuo. Abunde kaj redunde estas ja ĉiutaga vivo kaj praktiko de ĉiu kultura lingvo. Kaj la panikoj de Stanuroj kaj similuloj nur montras, ke ili vivas en artefarita vakuo: absolute ekster la vivo kaj realo! Al la sama kategorio apartenas la Vortoj de malnova esperantisto far E. Vána en Esperantisto Slovaka 2-1987. Bedaurinde mi estas notora idioto, ĉar mi iel ne vidas, en kio niaj novismoj "lezas la Fundamenton". Verŝajne en tio, ke ili estas - novismoj. Senelireja cirklo! Kvankam envere, nur malmultaj vortoj el ĉiuj, kiujn ni propagandas, estas efektivaj neologismoj. Ĉar preskau ĉiuj aperis jam en la fruaj jaroj de esperanto, ankoraŭ inter 1890 -1914, kaj la aliaj en la dudekaj kaj tridekaj jaroj. Do prave vi akcentas tion en la antaŭparolo, per kiu vi pravigas la Sinoniman Neologisman Glosaron."

Tiel Piĉ, vole-nevole, nia plej interesaj kaj same plej diskutata esperanta verkisto - kaj por kaj kontraŭ. Fine ni ankoraŭ revenu al la patro de nia lingvo, al Zamenhof. Ni revenu ne nur al liaj dek ses reguloj, por kies ekspliko hodiaŭ ne sufiĉas eĉ la septpaĝa Plena Analiza Gramatiko, sed al lia praktiko, al liaj propraj tekstoj. Ni observu, kiel li tie aplikas la 15-an regulon kaj kiel li mem kondukas rilate al ĝia dua limiga parto. Estis jam dirite, ke en la PIV mankas centoj da liaj autentaj vortoj. Tio nepre ne estas en ordo. Ĉiuj Zamenhofaj vortoj devus esti en tia granda vortaro registritaj. Kaj ankau la vortoj de la ceteraj korifeoj de la esperanta literaturo. Tamen koncerne konkretajn ekzemplojn de Zamenhofa uzado de naturalismoj, je tiuj la PIV vere riĉas. Montrigas, ke Zamenhof ne hezitis kaj abunde eluzadis ilin pro ilia kompreneblo por ĉiuj. Eĉ kontraŭ la prezo de la malobeado la duan parton de la 15-a regulo. Li komprenis tiun parton rekomendinda, sed nenikaze kiel ordonon, leĝon, kiu devus bremsi la naturecon de la internacia lingvo. Sufiĉas rememori la Zamenhofajn reportero, dikta-to, deismo, teokratio. Li ne vidis en ili ian lezon. La uzado de ero en la signifo epoko, jes, ero, ne erao, jen la plua ekzemplo el vere longa vico da Zamenhofaj naturalismoj. La pledantoj por la ske-

misma unuflankeco de nia lingvo afable konsideru tion.

Estimataj! Kvankam fizike absenca, fora, mi sentas min antaŭ vi lingvistoj iom kvazau antaŭ la tribunalo... La hetajron Frinan oni amnestiis pro ŝia nekutima belo. Mi provos emociigi vin per miaj kelkaj versoj:

Ja estis peza vino,
kiun ni triĝkis kune.
Flamruĝa laŭ koloro,
laŭ gust' tre dolĉa, ĉu ne?

Ni tostis... Du pokaloj
ektintis pro la ĝojo...
Trinkite - ĝis la fundo.
Aĥ, je kioma fojo?

Kaj pasas tag' post tago
en vico senvaria
kaj jen anstataŭ sobri
mi estas plu ebria...

Ne volas trankviliĝi
la pulseganta sango.
Mi pezan vinon sentas
ankoraŭ sur la lango...

KONVERSACIO por progresintoj

Deksepa temo: F L A Ŭ R O

Flaŭro estas vegetaĵaro de certa teritorio, epoko aŭ sezono. Florantaj vegetaĵoj havas en la tero radikojn, bulajn bulbojn - aŭ malpli grandajn rizomojn. Super la tero estas ligneca trunko aŭ verda sukosa tigo. Sur la tigo estas verdaj folioj. Se la folioj kreskas rekte de la tero, do la tigo sen folioj nomigas pedunklo. Folio havas petiolon kaj diversforman limbon. En verdaj folioj estas klorofilo, kiu kapablas per sunaj radioj ŝanĝi la aeron karbondioksidon al oksigeno. Supre estas sur vegetaĵoj floroj, kies koloroj kaj odoroj allogas insektojn. En floro estas stameno, kiu enhavas polenon. Tio estas fruktiga polvo, kiu la insekto disportas. Pistilo estas organo de floro, el kiu poste estas fruktoj. La homoj ellernis kulturi aŭ kultivi kelkajn vegetaĵojn. Ili plantas ilin, semas, greftas, surverŝas per akvo, sarkas herbaĉojn kaj rikoltas fruktojn per falcado aŭ plukado. Nova plantaĵo komence germas.

Arboj estas grandaj vegetaĵoj kun fortikaj trunkoj kaj multaj branĉoj. La tuto da branĉoj, precipe kun verdaj folioj, nomigas krono. Kelkaj arboj havas pinglofoliojn, ili nomigas koniferaĵoj: abio, lariko, piĉeo, pino. Aliaj arboj havas foliojn, kiuj estas somere verdaj, aŭtune ili flavigas, sekigas kaj defalas. Acero, alno,

betulo kun blanka trunka krusto, fago, frakseno, karpeno, kaŝtano kun belaj brunaj fruktoj, fortika kverko, svelta poplo, saliko sur bordoj, tilio, tremlo, kies folietoj tremas eĉ per venteto kaj ulmo estas plej konataj foliaj arboj. Aliaj arboj donas dolĉajn fruktojn: flava abrikoto, ruĝa iam acida ĉerizo, malmola juglando, marono: mangebla kaŝtanfrukto, harena persiko, specialforma piro, ronda pomo, blua pruno, pli granda renklodo estas nomoj de kelkaj fruktoj. Glano estas nemangebla frukto de kverko, strobiloj estas fruktoj de koniferaj arboj. Cikaso kaj cipreso ne estas oftaj arboj en Eŭropo similaj al koniferaj, eukalipto estas arbo en Aŭstralio, palmoj estas arboj de tropikaj landoj, kies fruktoj estas diversaj, plej ofte mangeblaj: suka ananaso, flava banano, acida citrono, dolĉa figo, malmola karobo, simila daktilo, komence maldolĉa migdalo, speciale flava orango. Ŝekojo estas tre alta arbo, taksuso estas arbeto. Arbedo estas vegetaĵo, kies ligneca trunko estas malalta. Arbusto preskaŭ ne havas trunkon, nur verdajn branĉojn. Berberiso havas rugajn, agrable acidajn berojn, eriko formas tutajn erikejojn, hedero riĉe plenigas la surfacon per siaj folioj, juniperaj beroj aromigas brandon, kratago havas blankajn florojn, lauro estas konata el olimpiaj ludoj de antikva Grekio, sambuko havas blankajn florojn, el kiuj oni pretigas ŝvitigan rimedon, rozo havas pikajn dornojn, siringo aŭ lilako havas blujajn aŭ similkolorajn belodorantajn florojn en majo. Aliaj arbustoj estas sorpo kaj tamariko. Kelkaj kreskaĵoj kreskas rekte de la tero. Iam homoj havas ilin antaŭ fenestroj en radikuloj. Agrostemo kaj blua ceĵano kreskas sur kampoj inter grenherboj kiel herbaĵoj. Azaleo, begonio, fuksio kaj hiacinto estas tipaj radikulaĵoj. Dalio floras autune kiel kolĉiko, dianto floras en junio. Helianto estas scienca nomo de sunfloro. Kaktaj kardo kun pikaj dornoj ne bezonas tro malsekan teron, kontraŭe kalto kreskas en ŝlimo kaj nimfo rekte en akvo. Leontodo estas flava ciestanta floro. Krizantemo kaj lekanto estas similaj kun multaj floraĵoj folietoj. Same similaj estas levkojokaj violoj. Lilio kaj mirto estas floroj por fianĉinoj. Miozoto, peonio, narciso kaj primolo estas malgrandaj herbejaj floroj. Papavo estas ruĝa kaj blanka, el kapsuloj estas medicinaj suktoj. Tulipo estas konata precipe el Nederlando. Konvalo bele odoras. Floro de kampanulo similas al sonorileto. Kamomilo liveras resanigan teon. Trikoloreto estas floro por herbobedo kaj radikulo. Galanto estas frua printempa floro. Al grenherboj apartenas: aveno, hordeo, maizo, milio, sekalo kaj tritiko. El lupolo estas biero, oni uzas ankaŭ hordeon, kano havas diversan eluzon. Kanabo kaj lino liveras teksaĵojn. Legomoj estas uzataj por kuirado. Ajlo kaj cepo havas pikantan guston, asparago kaj laktuko estas almanĝataj. Brasiko, florbrasiko kaj sabeliko estas origine sama kreskaĵo. Karoto estas ruĝa kiel rafano, kreno estas pinĉa, kukumo acida, petroselo, poreo kaj ŝenoprazo pligustigas supojn. Beto, kukurbo, naĵo kaj rapo estas almanĝataj. Celerio estas aŭ verdaj folietoj aŭ radikoj por supoj. El kreskaĵoj devenas ankaŭ diversaj spicoj: dolĉa cinamo, ilicio, karlofilo, kumino, kapsiko aŭ papriko, pipro, safrano, zingibro. Aneto estas uzata por saucoj, cikorio kiel ingredienco al kafajo. Tomato estas ruĝa sukoza frukto. Al legumenaĵoj apartenas fabo, fazeolo, lento kaj pizo. Kelkaj estas en guŝoj. En arbaroj kreskas multaj fruktoj: rugaj fragoj kaj framboj, blujaj mirteloj, nigraj aŭ ruĝaj vakcinioj. En ĝardenoj estas flavaj kaj ruĝaj riboj, dornetaĵoj grosoj, en kampoj estas rubusoj kaj pruneloj. Malmolaj estas aveloj. Por dombestoj oni kulturas sur herbejoj luzernon, medikagon kaj trifolion. Sekigita herbo estas fojno. Anasoj

mangas urtikojn, kies folioj brulvundas. Lemio estas simila, sed la folioj ne vundas. Ĉevaloj mangas furagon kaj vicion.

Vegetaĵoj neflorantaj estas parazitaj, ili havas nek florojn, nek fruktojn, nek semajn. En akvo estas algoj, sur la tero estas ekvizetoj, filikoj, likenoj, likopodioj, simoj, kiuj aperas precipe en malsekaj lokoj. Sub arboj kreskas musko, sur arboj aperas visko, simbolo de kristnasko. Kelkaj fungoj estas manĝeblaj. Plej konataj estas boletoj, flavaj estas kantareloj, agarikoj kaj trufoj povas kreski eĉ en keloj. Amanito estas veneniga.

Homoj kultivas kreskaĵojn pro utilo aŭ pro ornamo. Ili kultivis kelkajn kreskaĵojn tiel, ke ili tre diferencas de sovagaj specoj. Ili havas kampojn kaj ĝardenojn, kie estas herbobedoj, ili konstruis vitrodomojn, plantvarmejojn, ili kultivas kreskaĵojn en nutraj likvaĵoj. Tio estas hidroponio. Pro ornamo ili kultivas diverskolorajn florojn, kiujn oni poste ligas en bukedoj. Multaj floroj aŭ aliaj kreskaĵoj estas simboloj de kelkaj ecoj, de kelkaj landoj aŭ de kelkaj homoj. Scienco pri kreskaĵoj nomigas botaniko, ekzistas botanikaj ĝardenoj, homoj bezonas kreskaĵojn kaj ne povas permesi, ke la malbona aero difektu ilin.

E

GRAMATIKO:

1. En la teksto estas jen nomoj de kreskaĵoj, jen nomoj de fruktoj. Diru ekzemplojn kaj menciu, kiuj estas kreskaĵoj, kiuj fruktoj, ĉu ekzistas sufikso por esprimi tiujn rilatojn.
2. Kion vi scias pri tiu sufikso? Ĉu ĝi havas nur tiun signifon?
3. Kio estas herbaĉo? Diru aliajn vortojn kun tiu sufikso kaj uzu ilin en frazoj.

STILO:

1. Priskribu al via eksterlanda amiko la flaŭron de via lando.
2. Se vi havas ĝardenon, skribu pri ĝi. Alikaze skribu pri eluzo de legomoj, aĉetado, graveco por nutrado.
3. Skribu pri la graveco de terkulturado.

DEMANDOJ:

1. Kiujn arbojn vi precize konas?
2. Kiujn aliajn kreskaĵojn vi precize konas?
3. Kiel utilaj estas la kreskaĵoj por nia vivo?
4. Kion vi scias pri la esprimado per floroj? Diru plurajn ekzemplojn?
5. Ĉu vi povas nomi simbolojn, en kiuj temas pri floroj, arboj aŭ aliaj kreskaĵoj?
6. Ĉu vi konas blazonojn kun kreskaĵoj?

Josef Chvosta

ĈAPITROJ el INTERLINGVISTIKO

11. Klasifikado

Krom la lingvoj, pri kiuj ni jam parolis, ekestis ankaŭ multaj aliaj, onidire preskaŭ mil projektoj. Tial aperis en la interlingvistiko bezono klasifiki la lingvojn.

Ĉiujn homajn sistemojn de komunikado, artefaritajn samkiel la naturajn, eblas dividi je pazigrafioj /internaciaj skriboj/, gest-lingvoj kaj pazilalioj /sonlingvoj/. Al pazigrafioj apartenas ankaŭ la trafiksimboloj, diversaj simboloj sur aparatoj /rigardu vian televidilon!/, kemiaj kaj matematikaj formuloj, muziknotoj k.s. Aperis provoĵ krei internacian bildlingvon /J.Effel/ aŭ uzi kiel bazon de pazigrafio la ĉinajn signojn, egiptajn hieroglifojn aŭ arabajn ciferojn /1047 = maljuna; 9 = igi; 1047-9 = maljunigi/.

La gestlingvojn uzas precipe la surdmutuloj; temas pri lingvoj naturaj, kiujn la surdmutuloj kreis similtaniere kiel la aŭdantoj kreis la sonlingvojn. Ne ekzistas natura universala gest-lingvo. La uzantoj de la gest-lingvoj usona, brita, franca, ĉina, japana aŭ ekzemple sveda ne interkompreniĝas sen interpretistoj. Sole en kelkaj sportoj ekzistas internacie interkonsentitaj gestoj de ludgvidistoj, sed per ili oni povas transdoni nur tre limigitan kvanton de ideoj. La prvoj formi internacian gest-lingvon restis sen konsiderinda reeno, ĉar per tiuj lingvoj, simile kiel per pazigrafioj ne eblas komuniki telefone, en mallumo, ili havas multajn malavantaĝojn, malgraŭ kiuj ili estas preskaŭ same komplikaj kiel la sonlingvoj. Ilia vortprovizo estas tre limigita.

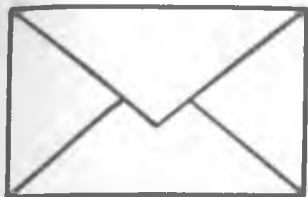
La internaciajn sonlingvojn eblas dividi je pluraj specoj. Unue temas pri la vivantaj naturaj mondlingvoj /angla, franca, rusa, hispana, germana, araba, ĉina, haŭsa k.s./, mortaj naturaj mondlingvoj /latina, malnovgreka/, plus iliaj simpligitaj komercaj versioj, piĝinoj /el la kriptigita angala vorto "business" - komerco/, kiuj estigis precipe en kolonioj en grandaj urboj, komercaj centroj, kien venas diversnaciaj europanoj kaj indigenoj. Ili komencas interkompreniĝadi per ia miksaĵo de europaj kaj indigenaj vortoj; la indigenoj prononcas la europajn lingvon siamaniere kaj uzas sintakson de siaj lingvoj. La piĝinoj ekestas ne nur el la angla, franca, portugala, sed ankaŭ el la hinda, malaja, svahila k.a. Kiam piĝino igas patrolingvo por siaj uzantoj, oni parolas pri kreoligita lingvo. Sur Jamaiko oni parolas kreoligitan anglan, sur Haitio kreoligitan francan. La kreoligitaj lingvoj evoluas kaj ricigas, ili fariĝas plenvalorej rimeĵoj de komunikado kaj pensado. En kolonioj oni provis uzi ankaŭ la t.n. minimum-lingvojn /Basic-lingvojn/, tio estas nur elektoj de plej gravaj vortoj el certa nacia lingvo. En 1930 C.K.Ogden prezentis sian projekton de simpligita angla /Basic-English/, konsistanta el 850 vortoj. En ĝia gramatiko estas permesitaj eĉ tiaj formuloj, kiuj en la normale lingvo ne eblas /ekz. fari ne esti = mortigi, detruiri, nenigi/. Ogden volis enstrudi sian projekton al indigenoj en la britaj kolonioj kaj plifortigi tiamaniere la pozicion de la angla.

Alian grandan grupon de internaciaj sonlingvoj formas la lingvoj artefaritaj, nomataj simple planlingvoj. Kiam iliaj vortoj estas tute elpensitaj, temas pri lingvoj aprioraj /a priori = laŭ racio, sen sperto/, se la vortoj estas transparentaj el la naturaj lingvoj, oni parolas pri projektoj aposterioraj /a posteriori = laŭ sperto/. Sed ankaŭ en la aposterioraj lingvoj kutime estas kelkaj vortoj elpensitaj, tial eblas nomi ilin projektoj miksaj. Ekzemple Solresol estas lingvo apriora, Interlingua aposteriora, Volapuko kaj Esperanto miksaj. Laŭ la prilaboro de la internaciaj vortoj oni distingas lingvojn naturalismajn kaj skemismajn. La naturalismaj /Interlingua, Occidental-Interlingue/ klopodas konservi la klasikajn formon kaj ortografion de la internaciaj vortoj, dum la skemismaj /Esperanto, Novial/ donas al la vortoj fonetikan ortografion /laŭ la principo: skribu, kiel vi aŭdas/ kaj la derivaĵojn ili formas regule laŭ certa skemo. Ambaŭ grupojn eblas dividi plue: projektoj hipernaturalismaj /hiper = super/ strebas imiti la naturajn lingvojn en plej granda ebla grado /Interlingua/, la hiponaturalismaj /hipo = sub/ permesas pli multe da artefariteco /Occidental/, la hiperskemismaj /Esperanto/ havas maksimuman skemecon, dum la hiposkemismaj /Novial/ estas malpli skemecaj.

En ĉiuj lingvoj, naturaj kaj artefaritaj, oni renkontas formojn analizajn /igi maljuna/ kaj sintezajn /maljuniĝi/, do tendencojn dismeti kaj kunmeti la vortojn. La polisintezaj formoj kunmetas plurajn plensignifajn radikojn /akvo-falo, leter-portisto, poŝ-vortaro/. La cena apartenas al la lingvoj, en kiuj supernombros la formoj sintezaj, sed en la angla kaj ĉina dominas la elementoj analizaj. La polisintezaj vortoj estas karakterizaj por la germana /Strassen-bahn-halte-stelle-paper-korbe-paperkorbo ĉe tramhaltejo/. Ekzistas indianaj lingvoj, en kiuj la tuta frazo estas fakte unu granda vorto. La sintezaj lingvoj povas esti fleksiaj kaj aglutinaj. En la fleksiaj ŝanĝigas vortradiko ĉe la deklinacio, konjugacio aŭ derivado /vidu en la ĉeĥa: přítel-přátelė, nést-nosit-přinášet, číst-čtu/, la sama finaĵo havas diferencajn signifojn /peĉu pánu husu - mi roŝtas por sinjoro anseron/ aŭ male la sama signifo ĉe diversaj vortoj estas esprimata per alia finaĵo /ekzemple akuzativo en la ĉeĥa: muže, pána, ženu, nůši, město, stavení/. La aglutinaj lingvoj /ekz. la hungara, turka, gruzaj/ havas male la vortradikon sensangan kaj algluas al ĝi /aglutinas/ afiksojn kun preciza signifo. Ekzemplo el la turka: ev - domo, evler - domoj, evim - mia domo, evlerim - miaj domoj, evde - en domo, evlerde - en domoj, evimde - en mia domo, evlerimde - en miaj domoj. Simile eblas klasi ankaŭ la planlingvojn. La hipernaturalisma Interlingua estas lingvo fleksia /responder - responsa/, dum la hiperskemisma Esperanto estas lingvo aglutina /respondi - respondo/.

Nian malgrandan ekskurson tra la interlingvistiko ni povas fini. Ni vidis, ke jam multo estis farita kaj ankoraŭ multo restas por esti farita.

KORESPONDI DEZIROJ ANONCOJ

Gesparantistoj (20-70) el Pollando deziras korespondi tutmonde por interkomprenigi kun gesamideanoj el ĉiuj landoj. Adreso: Polski Związek Esperantystów, 33-100 Tarnów, skr. poczt. 79, Pollando.

28-jara sekretariino, ŝzino, interesiĝas pri vojaĝoj, naturo, beletro, modo, filmo, medicino kaj lingvistiko, kolektas poŝtkartojn, bankbiletojn, suveniroyjn, mod-magazinojn, gramofondiskojn, kasedojn. Bronisława Zawadzka, ul. Stara 2 m 4, PL 41-703 Ruda Śląska 3, woj. Katowice, Pollando.

15-jarulo interesiĝas pri sporto kaj muziko, serĉas amikojn: Edwin Furmaniak, Lisew 15, 63-210 Zerków, woj. Kalisz, Poll.

27-jara instruisto interesiĝas pri vojaĝoj, fotografio, motoroj kaj sporto. Josef Lechowicz, ul. Z. Chrzanowskiej 6, 56-100 Wolów, Pollando.

Korespondi kun iu el Ĉeĥoslovakio deziras Bogusława Szytkonska, Rseplino 54, 73-116 Kolin, woj. Szczecin, Pollando.

27-jara eksstudento deziras havi amikon en Ĉeĥoslovakio. Marek Warmuz, os. Bohaterów Wrz. 59/52, 31-621 Krakow, Pollando.

Mezaga pola esperantistino, konservistinino (renovigistino) de antikvaĵoj, interesiĝas pri belaj artoj, muziko, poezio, vojaĝoj kaj kulturo de diversaj landoj, ŝi ludas pianon kaj apartenas al esperanta virina koruso "Eho".

Ewa Biaiewicz-Matwiji, ul. Zamenhofska 1/3 m 24, 90-431 Łódź, Pollando.

47-jara ingeniero volas korespondi kun ĉeĥaj geamiko, kolektas poŝtmarkojn kaj bildkartojn, satas vojaĝi. Lia 9-jara filo Jacok ankaŭ intencas lerni Esperanton. Adreso: Leon Chodera, 03-214 Waresawa, ul. Krasnobrodzka 17 m. 190, Pollando.

26-jara fraŭlino serĉas korespondanton. Bogumila Niechciał, ul. Orzeszkowej 20, PL-47-100 Strzelce Opolskie, Pollando.

Korespondi tutmonde volas Edyta Urtnowska, ul. 10 Lutego 13/1, 86-100 Świecie n/W, Pollando.

24-jara instruistino interesiĝas pri turismo kaj muziko, kolektas bildkartojn, Adreso: Jolanta Stencel, ul. Grenadierów 25/27 m. 57, 04-052 Warszawa, Pollando.

30-jara laboristo interesiĝas pri turismo, literaturo kaj folkloro, kolektas bildkartojn. Adreso: Krzysztof Zaro, 87-600 Lipno, str. Łączna 31, Pollando.

25-jara oficistino laboranta en poŝtofero interesiĝas pri literaturo kaj brodato, kolektas poŝtmarkojn kaj bildkartojn. Adreso: Bożena Golonka, ul. L. Wenedy 11/27, 30-833 Kraków, Poll.

17-jarulon interesiĝas la vivo de aliaj landoj kaj moderna muziko. Li satas legi librojn kaj rigardi interesajn filmojn. Li tre satas bestojn. Krom Esperanto li konas ankoraŭ rusan lingvon. Adreso: Roman Gawron, Plac 3. Maja 10/13, 97-500 Radomsko, Pollando.

29-jara flegistino interesiĝas pri turismo, distra muziko kaj kolektas bildkartojn. Adreso: Małgorzata Kęcka, 26-600 Radom, ul. Odlewnicza 2 m.37, Poll.

18-jara lernanto interesiĝas pri Esperanto, sako, filatelo, elektroniko kaj muziko, kolektas poŝtmarkojn. Adreso: Jaroslav Szejner, Podzamcze 17, 87-721 Raciążek, woj. Włocławskie, Poll.

26-jara litova esperantistino deziras korespondi kun ĉiuj landoj pri montara turismo, etnografio, vojaĝoj. Adreso: Daiva Samulėnaitė, SU-232040 Vilnius-40 P.O. Box 1467, Litovio, SU.

27-jara litova e-istino deziras korespondi kun ĉiuj landoj pri literaturo, muziko, vojaĝoj, Esperanto-instruado. Adreso: Dalia Bičiūnaitė, SU-232040 Vilnius-40 P.O.Box 1497, Litovio, SU.

ZE SEKRETARIÁTU

Záměry na kongresy v roce 1989:

V r. 1989 plánuje ČES uspořádat prostřednictvím CK Čedok zájezdy:

- 1) Na 74. UK do Brightonu, Velká Británie, cca 10 dnů autobusem, konec července, začátek srpna
- 2) Na 31. kongres IFEF do Barcelony, spojený s okružní jízdou MSR, Francie, Španělsko, Itálie, Rakousko, cca 14 dnů vlakem. Členové sekce Železničářů mají přednost.

Předběžné přihlášky na oba zájezdy zasílejte na adresu: ČES, turistická komise, Jilská 10, 110 01 Praha 1. -sob-

De la redakcio...

Pardonpeto pro eraroj.

En la 1-a n-ro en artikolo "De kie venis la supersignitaj literoj?" sur pg. 6-8 estas erare lokitaj referenc-ciferoj: anstataŭ ĉe la komenco de sekvanta alineo ili devis esti ĉe la fino de la antaŭstaranta alineo.

En la 3-a linio de sube sur pg. 8 devus esti ĝuste "akno - okna".

En la 2-a n-ro sur pg. 20, 7-a linio de sube devas esti "somatologio" anstataŭ stomatologio, kio estas la scienco pri la dentoj.

Ni petas pardonon de la aŭtoroj kaj de la legantoj.

Niajn kontribuantojn ni atentigas, ke artikolojn por unuopaj numeroj de Starto estas necese sendi al la redakcio laŭ jenaj datimoj:

por n-ro 3/1989 ĝis la 10-a de februaro 1989,	
4	10-a de aprilo 1989,
5	10-a de junio 1989,
6	10-a de julio 1989,
1/1990	10-a de septembro 1989,
2	10-a de novembro 1989,
3	10-a de januaro 1990.

Organizantojn de Esperanto-arangoj ni atentigas, ke informoj pri la arangoj devas veni al la redakcio minimume 6 monatojn antaŭ la arango. Sciigon pri seminario en junio, kiu venis al la redakcio en majo, ni ne povas aperigi.

INTERNACIA KORESPONDA SERVO helpas al vi trovi korespondant/in/on, amik/in/on aŭ partner/in/on. Por pluraĵ informoj sendu unu internacian respondkuponon al:
Box 163 Stn. "A" DOWNSVIEW, Ont.

M3M 343 Canada

Klaus-Dieter Scholz, PSF 2078, Erfurt
DDR - 5060, Germana Demokratia Respubliko
intersanĝas LP-diskojn, CD-diskojn, postmarkojn kaj ilustritajn poŝtkartojn.

STARTO - presorgano de Ĉeĥa Esperanto-Asocio, Jilská str. 10, CS-110 01 PRAGO 1, Ĉeĥoslovakio. Aperas 6-foje jare. Redakta komitato: Karel FRANC, Jiří HANOUSEK (grafika arango), Miroslav MALOVEC, Jiří PATERA (respondeca redaktoro) kaj Helena ŠTRUNCOVÁ. Presas OKP-6 LIBEREC. Transdonita al presejo 1988-08-15. Jarabono 36 CSK, por eksterlando 48 CSK aŭ 14 NLG, inkluzive de sendkostoj. Abonantoj turnu sin al niaj perantoj, al UEA aŭ rekte al nia asocio.

STARTO - nepravidelný věstník Českého esperantského svazu, Jilská 10, 110 01 PRAHA 1, vydávaný pro potřebu členů svazu. Vychází 6x ročně. Redakční rada: K. Franc, J. Hanousek (grafická úprava), M. Malovec, J. Patera (odpovědný redaktor) a H. Štruncová. Povoleno odborem kultury NVP č. 310008385 ze dne 18. 3. 1985. Tiskne OKP-6 LIBEREC. Předáno do tisku 15. 8. 1988. Dohledací pošta Praha 07. Snížený poplatek za poštovné povoleno Ředitelstvem pošt Praha pod č.j. P/1-1267 ze dne 6. 4. 1979.

multe da sukcesoj
en la nova jaro

deziras al vi

estrano de ĉea
redakcio de starto

**Český esperantský svaz
110 01 PRAHA 1, Jilská 10**

NOVINY

Dohlédací pošta Praha 07

Snížený poštovní poplatek povolen

Ředitelstvím pošt Praha

J. ZN. P/1-1267/79 ze dne 6. 4. 1979